

BULLETTIN 1/2003

UMĚLECKOHISTORICKÁ SPOLEČNOST V ČESKÝCH ZEMÍCH / CZECH ASSOCIATION OF ART HISTORIANS

Obor a sjezd

Jako historici umění jsme byli po dlouhá desetiletí zvenčí utvrzováni v přesvědčení o společensky okrajovém postavení našeho oboru. Mezi sebou navzájem jsme se naopak ujišťovali o jeho klíčovém významu, často však retrospektivními odkazy, například k někdejší vídeňské škole dějin umění. Od znovunastolení demokracie se naše postavení bezpochyby v mnohých směrech změnilo. Vnější i vnitřní image historiků umění je však nadále ambivalentní. Na jedné straně se lze běžně setkat s tvrzením, že jejich obor zůstává poměrně uzavřený navenek. Na druhé straně se – a to i v širší veřejnosti, byť snad ne tak často – traduje představa, že historici umění představují jakousi avantgardu společenskovední senzibility a inspirovaného myšlení. V těchto a podobných stereotypech vystupují historici umění jako individualisté, obdařeni auroou sféry mezi uměním a vědou nebo inspirovaní senzibilové. Jsou povolányi specialisty a jako takoví nemusí být všeobecně srozumitelní a slyšitelní. Dokonce už ani navzájem se nemusí umět domluvit!

Naštěstí však se poměrně novým a přesto už sotva oddiskutovatelným "atributem" českého historika umění stala týmová práce, překračující jednotlivé instituce a mnohdy sahající daleko za hranice vlastního oboru. S obdobně založenou myšlenkou pospolitosti, ve které se nicméně "chodí s vlastní kůží na trh", přichází nyní první sjezd českých historiků umění. Na valných hromadách Uměleckohistorické společnosti vícekrát zazníval požadavek uspořádání takového sjezdu. Přesto však nyní, kdy se tento projekt uskutečňuje, nedošlo přihlášek k aktivnímu vystoupení takové množství, aby je bylo nutno hromadně odmítat. Možná ve své většině stále zůstáváme oněmi hyper-

OBSAH

Obor a sjezd

Valná hromada UHS

První sjezd českých historiků umění

„Postpovodňové“ kolokvium UHS

Odborná setkání

Bůh a bohové – Mikuláš Medek – Dr. Bader – Religion & Reformation
– Domus Cisterciana – Mor – Mors certa – Porta coeli

Varia

Umeleckohistorická spoločnosť Slovenska

Činnost Rady galerií ČR

Epigrafická dokumentace

Cena Klubu Za starou Prahu

České baroko a jeho přijetí ve Francii

Dnes obvyklá politická praxe...

Personalía

Nedožitě výročí Jiřího Mašína

Olga Pujmanová, Beket Bukovinská a Jan Sedlák jubilují

Ředitelské místo v Moravské galerii v Brně

Národní památkový ústav, zejména personálně

Cena Františka Palackého Petru Wittlichovi

Pozvánky

Mezinárodní uměleckohistorický kongres v Montrealu 2004

Setkání k budoucnosti pražského Karlína

Cyklus přednášek Collegium Historiae Artium

Valná hromada Uměleckohistorické společnosti v českých zemích

Co nejsrdečněji zveme členy UHS na výroční setkání, které se letos koná na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze (náměstí Jana Palacha 80, přednáškový sál č. 23 v 1. patře, v pátek dne 16. května, 10-12, 13-15 hodin).

Na programu jsou dopoledne: Zpráva o činnosti výboru, Zpráva o kontrole

hospořáření, Prohlášení Národního komitétu dějin umění ke sjezdu, Vyhlášení cen UHS a udělení Baderova stipendia a Diskuse. Odpoledne se uskuteční odborné diskusní setkání k roli dějin umění ve vzdělávacím systému

a k možnostem uplatnění absolventů studia dějin umění.

kritickými senzibily. Nebo máme beztak co dělat, abychom své osobní pojetí dějin umění naplnili svým profesionálním uplatněním nebo je skloubili se svým živobytím. Či už také zase na obzoru tušíme nějakou novou, autoritativní instituci? V každém případě je projekt sjezdu příběhem s otevřeným koncem. Tak jako pořadatelé sjezdu s pochopitelným rozechvěním z neznáma čekali, zda se přihlásí dostatek mluvčích, nyní v podobném rozpoložení očekávají přihlášky všech ostatních účastníků. V každém případě se pořadatelé vynasnaží, aby se sjezd stal vzácnou společnou příležitostí k lidským setkáním i krokem ve zdejší historii oboru. Z toho však, řečeno trochu nadneseně, plyne jisté základní poslání: "Chceme-li existovat jako historici umění, zúčastněme se svého sjezdu!"

Existují některé problémy, které si můžeme vyjasnit sotva jinak, nežli ve společenství oboru. Jedna ze zásadních otázek zní například: Mohou mít "akademické" dějiny umění nějaký smysl pro různorodé praktické uplatnění tohoto oboru? Tato otázka platí ovšem také v obráceném směru. Otázka jiná a nikoli pouze řečnická bude znít asi takto: Mají historici umění otevřeně diskutovat o svých společných předpokladech a zpochybňovat si je navzájem? Nebo mají prostor své sebereflexe dobrovolně vyklízet a kritiku oboru ponechat jeho vnějším glosátorům? Rozmanitých palčivých otázek se nahromadila celá řada a je třeba si je společně klást, i když je snad nelze zodpovědět naráz.

Během sjezdu bychom měli umět pohlednout se do stran a také vpřed i vzad. Pohled "do stran" souvisí s ohlášeným úmyslem získat k projektu i zahraniční účastníky – úmyslem, který pro tentokrát uvízl na půl cesty a ukázal nutnost zdokonalit nebo obnovit všechny patřičné kontakty a spojení. V pohledu vpřed vystává hlavně skutečnost, že náš obor prochází prudkou generační proměnou. Myšlenka vytvořit v sousedství sjezdu prostor obdobnému programu studentů dějin umění neprošla přípravným výbojem s tím, že "mladý" má se "starým" soutěžit jako rovný s rovným. Věřme tedy, že studenti a čerství absolventi dějin umění – včetně oněch právem zádumčivých senzibilů – se nedají odradit nějakou přemrštěnou obavou ze staronové oficiality nebo z manipulace. Že tedy

První sjezd českých historiků umění

Koná se pod záštitou Národního komitétu dějin umění při CIHA. Uskuteční se ve dnech 25.–26. září 2003 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, nám. Jana Palacha 2, Praha 1 (metro Staroměstská), slavnostní večer 25. září v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze, 17. listopadu 2, Praha 1 (metro Staroměstská).

Přihlášky a konferenční poplatek. Přihlášku s uvedením jména a adresy (u studentů dějin umění s uvedením jejich školy) zašlete sekretariátu Umělecko-historické společnosti v českých zemích: UHS c/o ÚDU AV ČR, Husova 4, 11000 Praha 1. Lze zaslat E-mailem: sjezdUHS@post.cz. Konferenční poplatek je 150 Kč a pro studenty i seniory 50 Kč. Konferenční poplatek bezhotovostně na účet UHS, číslo: 2227109018-0800, sp. s. 20556. Běžnou složenkou platit nelze. Uhrazení hotově: na valné hromadě UHS, v sekretariátu UHS a v pobočce České spořitelny: Rytířská 29, Praha 1. Výjimečně lze uhradit konferenční poplatek na místě konání sjezdu. Účastníci obdrží visačku, vstupenku na slavnostní večer a po sjezdu číslo Bulletinu UHS s rezumé příspěvků. Sjezd pořádají dobrovolníci s omezenými prostředky. Předpokladem hladkého průběhu setkání je včasné zaslání přihlášky i uhrazení poplatku.

Ubytování mimopražských účastníků Přípravný výbor sjezdu doporučuje ubytování: Hotel Krystal, José Martího 2/407, 162 00 Praha 6 – Veleslavín, tel.: 220 563 411, e-mail: krystal@provoz.cdms.vse.cz, spojení: metro A, tram 2, 26 (výšková budova v blízkosti "Vokovické Sorbonny", naproti Citibank). Ceny: 2 lůžkový 1.020,- Kč, 1 lůžkový 780,- Kč. Z kolejí je nejmodernější kolej Hostivař, zařízení hotelového typu (hotel v býv. areálu Vodních staveb). Ubytování je možné v centru, např. kolej Petřská, i v mnoha dobře dostupných kolejích (Větrník, Kajetánka, Otava, Jednota, Hvězda). Ceny se pohybují od 225,- do 500,- Kč. Objednávky na všechny koleje na tel. 224 930 010, neboli na Ředitelství kolejí a menz UK v Praze, Voršilská 1, 116 43 Praha 1. Tam lze získat i ceník. Hotel i koleje doporučujeme objednat během května.

PROGRAM

Čtvrtek 25. 9. „Sebereflexe dějin umění“

Plenární zasedání: Hlavní budova FFUK, 9.30-12.30 hodin

Dějiny umění a kritická teorie v našich podmínkách (moderují Jiří Kroupa a Lubomír Konečný)

Předešlých pět desetiletí bylo, nejdříve především v "západních" dějinách umění dobou metodologických inovací a revizí, které často kráčely/kráčeli ruku v ruce buďto s nárokem na titul "kritické" nebo s požadavkem kritického přístupu i k těm metodám, které se již staly standardními (např. tzv. "kritická ikonologie"). Ačkoliv domácí situace byla navíc v podstatné míře komplikována ideologickými požadavky "marxistické teorie a praxe dějin umění", více než deset let po osvobození se od nich je namístě se zeptat, jaký je na domácí půdě osud toho, co dnes bývá souhrnně nazýváno "nové dějiny umění" (new art history). Cílem této sekce není popisovat tyto teorie a metody (ačkoliv podání alespoň základních informací o nich se jeví jako nezbytné), nýbrž reflektovat jejich osud v české historii umění a pokusit se pojmenovat příčiny a okolnosti dnešního stavu naší disciplíny.

Petr Wittlich, Co je to obraz? Poznámka k současnému diskurzu

Milena Slavická, Fotografie svlékaná svými mládenci, nikoli až do konce: Filozofie technického obrazu

Ivo Hlobil, Teorie památkové péče – neuralgický bod dějin umění

Ladislav Kesner ml., Kritická teorie, "vědecké dějiny umění" a prožitek výtvarného díla
Milan Kreuzzieger, "Ve skleněném hrbu zpívá sladký hlas"... Alternativy po konci dějin umění

Martina Pachmanová, Pohádka o Clio a Narcisovi: Obraz dějin umění v zrcadle vizuálních studií

Zuzana Štefková, "Your Body is a Battleground": Tělesnost a "gender" v současném českém umění a jejich reflexe

První sekce: Hlavní budova FFUK, 14-17 hodin

Hermeneutika a horizonty umění (moderují Petr Wittlich a Martin Mádl)

Sekce shromáždí příspěvky zabývající se obsahovým výkladem umění v interdisciplinárním přesahu směrem k filosofii, teologii a literární vědě. Jejím jádrem bude otázka po uplatnění hermeneutiky v dějinách a teorii umění ve vztahu k ideologii. Celkový rozvrh filosofického tázání bude konkretizován z hlediska jednotlivých uměleckých druhů a vzhledem k historickým modalitám obrazové interpretace.

Jaromír Homolka, Staročeská báseň o svaté Kateřině a výtvarné umění

Mojmír Horyna, Umělecké dílo jako rozvrh

Dalibor Veselý, Hermeneutika architektury

Johana Bronková, Křesťanský humanismus přelomu 16. a 17. století a umění

Petra Nevimová, Funkce obrazu v umění jezuitského řádu

Aleš Filip – Roman Musil, Tvary spirituality. K interpretaci náboženského výtvarného umění epochy fin-de-siècle v českých zemích

Marie Rakušanová, Arthur Schopenhauer a české moderní umění

Druhá sekce: Hlavní budova FFUK, 14-17 hodin

Konfliktní patnerství – dějiny umění, historie a kulturní antropologie

(moderuje Milena Bartlová)

Dějiny umění se jako vědecký obor ustavily oddělením od znalectví a kritiky na jedné straně a od "čisté" historie na straně druhé. Jejich stoletý rozvoj, v němž dominovaly formálně analytické a ikonologické metody, je přivedl k pocitu krize a "konce dějin umění", jenž otevírá řadu dlouho nerefléktovaných otázek. Jsou dějiny umění historickou vědou? Pokud ano, jaké požadavky to klade na jejich metody? Co tvoří předmět dějin umění jako vědeckého oboru – umění nebo dějiny? Ohrožuje "čistá" historie jejich autonomii? Mohou dostát požadavkům, jež od nich očekává studium dějin "mentalit"? Potřebují i dějiny umění svůj "antropologický" a "lingvistický" obrat?

Vít Vlnas, Potřebují dějiny umění historii?

Jiří Kroupa, Dějiny umění bez dějin?

Martin Nodl, Dějiny umění a sociální historie: mimoběžky nebo průsečík?

Jan Royt, Kulturně-historické koncepce velkých výstav výtvarného umění

Radim Vondráček, Umění pro každodenní život a možnosti jeho interpretace

Čtvrtek 25. 9. Slavnostní večer s přednáškou

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, od 19 hodin

Ján Bakoš, Identita historika umění

Prohlídka muzejní expozice

Neformální setkání s občerstvením

Pátek 26. 9. "Společenská zodpovědnost dějin umění"

První sekce: Hlavní budova FFUK, 9.30-12.30 hodin

České umění versus umění v českých zemích (moderuje Taťána Petrasová)

Součástí české kulturní tradice jsou umělecká díla a osobnosti vstupující do jazykově české oblasti odjinud (původem, jazykem). S výjimkou rudolfínského umění, kde se poměr mezinárodního společenství a domácího prostředí považuje za vyrovnaný a vzájemně obohacující, prošla všechna ostatní stylová období v české uměnovědě "zkouškou pravosti" ve vztahu k domácí tj. české kultuře. Nepřímo se k ní vyjadřuje i většina dnešních badatelů. Nejpatrnější je to v tématech, považovaných od konstituování oboru v 19. století za normotvorné: ve středověku a tehdejšími soudobým umění. Zvláštní postavení si v rámci českého umění uchovala Morava. Sekce se pokusí zodpovědět na otázku vztahu

i mladí historici umění obdaří sjezd svého oboru aktivní a hojnou účastí. Přesto se sjezdu bude ještě co se potýkat s překážkami. Také s resentimenty všeho druhu. Například: Sjezd by se podle mnohých měl raději nazývat kongresem. Nakonec však zůstalo u sjezdu. Mimo jiné proto, že jde o cosi vlastně velmi přirozeného. A v jistém smyslu slova dokonce i hravého a zábavného. Tak trochu jako lyžování.

Roman Prahel

ODBORNÁ SETKÁNÍ

Mezioborové sympozium „Bůh a bohové...“

Jaro – a sborník 22. plzeňské konference – je tady! Díky spolupráci organizátorů, nakladatelství Konias Latin Press a grantovým agenturám se od roku 1999 daří v březnu připravit nový ročník konference k problematice 19. století a zároveň vydat příspěvky z loňského setkání. Od roku 1980 se totiž nepřestali každoročně v Plzni scházet badatelé této specializace z nejrůznějších oborů a institucí. Ohlédnutí za loňským, 22. ročníkem činím tedy se sborníkem v ruce. Nevede mě k tomu ambice rychle recenzovat takřka čtyřsetstránkovou publikaci Bůh a bohové, připravenou Zdeňkem Hojdou a Romanem Prahlem z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Spíše bych ráda připomenula výsledky dlouhodobé mezioborové diskuse, které jsou očividné i při pouhém listování novým sborníkem.

Církev, náboženství a spiritualita v 19. a na počátku 20. století se jako téma vrátili na program plzeňských konferencí poté, co se ročník nazvaný Sacrum et profanum (konference 1993, sborník 1998) odchýlil od původního záměru a zaměřil se spíše na problematiku sakralizace hodnot v sekularizované společnosti. Riskantní pokus návratu k obtížně uchopitelnému tématu se organizátorům vyplatil. Podařilo se postihnout podstatné rysy spirituality 19. století jako bylo zakládání nových církví a modernizaci uctívaných symbolů (brněnská diecéze a kult Nejsvětějšího Srdce; evangelický Spolek Gustava Adolfa; hnutí Los-von-Rom; založení Československé církve) i krizi katolické církve (Bolzanův proces

a dočasné obnovení josefinismu v Rakousku; vztah církve a státu; odchody kněží-reformistů z katolické církve; Masarykova sociologie náboženství). Zastoupeny jsou i politické přístupy k náboženské otázce (vystoupení brněnského biskupství proti panslavismu a ultračešství ve 40. letech 19. století; katolická církev jako sjednocující síla při politických rozporech kolem dostavění katedrály sv. Víta; oslavy Jana Husa před 1. světovou válkou). Zatímco v tématu posvátného se námětem stala láska i sex, rodina, humorista Rubeš nebo Veithův Blaník, dokázala na loňském ročníku Věra Brožová najít a interpretovat dílo, které s konfesionálním výkladem stojí a padá: Karafiátovy Broučky z roku 1876. Jejich fungující svět se stal fraškou při aktualizacích, k nimž dospěl ruský překlad z roku 1947.

I porovnání uměnovědných příspěvků ze dvou zmiňovaných ročníků ukazuje, že hlavní předností jevu označovaného jako plzeňské konference je kontinuita badatelského úsilí a diskuse o aktuálních výsledcích v jednotlivých oborech. Ta dává možnost vracet se k některým tématům a soustředěně rozvíjet tematické okruhy dříve jen naznačené. Nejnápadnější je to ve sborníku Bůh a bohové na výkladu textů o pražské katedrále sv. Víta z doby kolem roku 1800 (Pavla Sadílková), který vychází z autorčiny diplomové práce, stejně jako příspěvek o cecilianismu v hudbě navazuje na jinou diplomní práci obhájenou na toto téma na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v roce 1996. Někteří badatelé využili materiálu shromážděného k nedávné publikaci o Katolické moderně a jejím časopise Nový život a vrátili se k Antonínovi Thein-Runié, klíčové osobnosti křesťanského symbolismu (Aleš Filip – Roman Musil). Přitažlivé se stalo nezpracované téma římských stipendistů z Čech (Zdeněk Hojda s Romanem Prahem ho nastínili v souvislosti s Josefem Hellichem, autorka tohoto textu se ho pokusila otevřít na příkladu tzv. opožděného nazarenismu v sochařství třetí čtvrtiny 19. století).

Četba sborníku může působit jako osvěžující inspirace pro badatele schopné sledovat širší kontext, než jak ho tradičně vymezuje jejich mateřská

kulturních regionů a regionálních stylů, jejich metodologické využitelnosti a pojmu tzv. národních škol.

Milena Bartlová, Rustikalizace a lyrismus jako příznaky slovanského umění
Milan Togner, Národnost nebo konfese: Morava v baroku
Jindřich Vybíral, “Co je českého na umění v Čechách?” (A. Woltmann)
Markéta Theinhardtová – Geneviève Lacambre, Francouzský model a středoevropské malířství 19. století
Roman Prah, “Naše” 19. století. Nacionální klišé a národní škola umění

Druhá sekce: Hlavní budova FFUK, 9.30-12.30 hodin

Krise muzeí a výstavní show (moderuje Ivan Neumann)

Je třeba právě dnes hovořit o krizi muzeí, v našem případě muzeí umění? A máme rozumět slovu krize ve smyslu soudu, rozsudku? Nebo je situace, která může být vnímána jako krize spíše “přechodným stadiem mezi dvěma rozlišitelnými fázemi, kdy nějaká proměna spěje k rozhodnutí, není však ještě rozhodnuto”? I z letmého pohledu na dosavadní proměny interpretační funkce muzea umění se nabízí také to, že by krize mohla být dokonce “podmínkou pro možnost jeho fungování.” A jestliže ještě “není rozhodnuto”, jaké tradiční funkce si muzeum zachová a jaké k tomu shledá důvody? Jak se dnes vymezí v proudu nepřehledného toku informací, jehož rychlosti se poddává i mimomuzejní “výstavní provoz”? Najde v současném mediálním hluku vlastní způsob oslovení rozkolísané společnosti?

Helena Koenigsmarková, Muzeum - hospoda na mýtince nebo společenské centrum?

Pavel Zatloukal, Muzeum umění 21. století: mezi lokálním a nadnárodním

Simona Juračková, Krize v komunikaci a komunikace v krizi

Helena Ryšlinková, Muzea umění, místa neopakovatelných zážitků

Olaf Hanel, Muzeum? Muzeum!

Hana Rousová, Kurátor – téma – divák

Marcel Fišer, Změna paradigmatu: Muzeum v reálném čase

Plenární zasedání: Hlavní budova FFUK, 14-18 hodin

Památková péče mezi erárem a komunitou (moderuje Mojmir Horyna)

Základní otázky a problémy týkající se v současnosti památkové péče jsou dvojího druhu. Jednak jde o otázky vnitrooborové, které souvisí s rozvojem historického poznání i metodiky výkonu památkové péče, jednak o problémy “vnějšího postavení” a “společenského smyslu oboru” v době prudkých politických a společenských změn. Právě tento druhý okruh otázek je vyvolán závažným zpochybňováním smyslu památkové péče pro člověka a společnost počátku třetího tisíciletí, i neoprávněnou interpretační památkové péče jako “rezidua totality” omezujícího svobodu současného vlastníka a podnikatele... Argumentace památkářů musí najít základ v propracování památky nikoli jako věci, ale jako dynamické síly; památky v jejím nejen “historickém” ale i “nadčasovém” významu. Další komplex otázek představuje zmapování současné situace památkové péče jako interdisciplinární aktivity, kvalitně zajišťující existenci památek.

Jaroslav Petru, Přirozený svět jako památkový problém

Petr Kroupa, Čas a autenticita památky

Rostislav Švácha, Památkář a architekt

Daniela Vokolková, Příčiny rozkrádání kulturního dědictví

Michaela Ottová, Edice katalogů odcizených a nezvěstných uměleckých děl

Josef Štulc, Úspěchy a prohry památkové péče v obnovené demokracii

Jiří Kropáček, Lze se poučit ze selhání i vítězství památkové péče minulosti?

Michaela Marek, “Novostavby” památek – německé srovnání

Martin Mádl, Památková péče v období “konce dějin umění”

„Postpovodňové“ kolokvium UHS

Podle slibu daného v minulém čísle tohoto Bulletinu se vracíme ke kolokviu, které UHS (případně její sekce muzeí a galerií) uspořádala dne 17. října diskusí společně s Restaurátorskou školou Akademie výtvarných umění v budově školy. Na kolokviu byly diskutovány osudy a případně budoucnost sbírky středověkého umění Národní galerie v klášteře sv. Anežky České z hlediska loňské povodně. Redakce Bulletinu obdržela dva z proslovených příspěvků, které zde otiskujeme.

Ptejme se po předpokladech expozice středověkého umění

Milena Bartlová

Prosím za prominutí, že začnu citací vlastního textu, odpovědi na anketu časopisu Dějiny a současnost o nově otevřené expozici v Anežském klášteře před dvěma roky. Ukončila jsem jej větou, že „doufám, že tato expozice bude skutečně dlouhodobá a že ji nesmetou ani zvraty české kulturní politiky ani velká vltavská voda.“ Díky tomu, že druhá z obou hrozeb se naplnila našťastí jen v přeneseném smyslu, můžeme připustit, že to je vlastně ta lepší z nich. Velká voda patří k základním kulturním archetypům lidstva a označuje hlubokou krizi provázenou smrtelným nebezpečím nezvratného zániku, jež ale zároveň uvolňuje prostor a poskytuje životní síly pro vznik a růst nového. V rámci dnešního myšlení to vyjadřuje tvrzení, že po záplavách lze očekávat – zdánlivě paradoxně – oživení ekonomiky. Dovolte, abych využila příležitosti našeho setkání k zamyšlení nad expozicí gotického umění v Národní galerii v Praze z tohoto hlediska, opět jen zdánlivě příliš obecného.

Ze středověkého umění se nám dochovala v drtivě většině sakrální umělecká díla, jež byla speciálně vytvořena pro umístění v chrámových stavbách s jejich specifickým klimatickým režimem, pro nějž je typická relativně vysoká vlhkost, relativně nízká teplota a především jen poměrně nevýrazné a hlavně pomalé kolísání obou hodnot. Celá rozsáhlá skupina středověkých uměleckých děl sekulárního určení zanikla, a jednou z příčin byla právě nemožnost zachovávat v běžných příbytcích zmíněný klimatický režim. To je mimochodem také jednou z příčin, proč středověké památky hrají relativně malou roli na trhu se starožitnostmi: nedá se s nimi totiž bydlet. Do téhož kontextu patří i smutná skutečnost, že farář venkovského kostela, který středověké dílo ochraňuje před zloději za kredencí ve své kuchyni, je zároveň fatálně ohrožuje. Nepříjemnou pravdou zůstává, že naši snahu napodobit aspoň v přijatelné míře nezbytné klimatické podmínky pro co možná optimální zachování středověkých uměleckých děl v muzeích zvládneme v lepším případě v depozitářích. V expozicích ji fatálně ohrožuje přítomnost návštěvníků a – při nepříliš hojných návštěvách muzeí starého umění – mnohdy ještě spíše trvalá přítomnost dozorců: zkrátka živí lidé vyžadují a zároveň svou pouhou přítomností vytvářejí podmínky, které se od podmínek pro pobyt středověkých uměleckých děl zřetelně odlišují. Myslím, že je třeba si otevřeně říci, že pro umístění středověkého obrazu, sochy, grafiky nebo výšivky ve stálé muzejní expozici – kam se navíc vybírají ta nejvyšší kvalita z dochovaných děl – musíme mít jasné a pádné důvody, jejichž závažnost pro naši společnost vyváží nevratná ohrožení, jimž staré památky vystavujeme – a to nemluvíme o dalších, krátkodobých transporthách na výstavy, ale i do restaurátorských či fotografických ateliérů.

Po velkou část 20. století převládala představa zděděná ze století předcházejícího, že inherentní estetická hodnota uměleckého díla dokáže povznést diváka pouhým svým bezprostředním působením, a to tak, že estetické hodnoty jsou bezprostředně provázeny hodnotami etickými. Jinými slovy: návštěva muzea umění sama sebou diváka zušlechťuje. Veřejné zpřístupnění těch nejvyšších uměleckých děl se právě proto stalo měřítkem demokratické moderní kultu-

věda. Tuto velkou přednost plzeňských konferencí ukázala koneckonců i letošní prudká ale očištná diskuse k biedermeieru.

Bůh a bohové: Církev, náboženství a spiritualita v českém 19. století. Uspořádaly Filozofická fakulta Univerzity Karlovy ve spolupráci s Archivem města Plzně a Studijní a vědeckou knihovnou Plzeňského kraje 7.-9. března 2002.

Taťána Petrasová

Desiderius Lenz, Návrh fresky, 1874, Arciopatství Beuron

Symposium „Mikuláš Medek – uzavřený problém nebo aktuální fenomén českého umění?“

Ve dnech 25. 4. – 18. 8. 2002 se konala v Galerii Rudolfinum rozsáhlá retrospektivní výstava Mikuláše Medka. Jeho dílu bylo věnováno i jednodenní mezinárodní sympozium 21. 5. a celé 13. číslo časopisu Ateliér téhož roku. Symposium uspořádalo Vědeckovýzkumné pracoviště AVU v Praze ve spolupráci s Galerií Rudolfinum a ještě téhož roku vyšel i sborník v redakci Jiřího Ševčíka, Dagmar Duškové, D. Kulhánka a Jarmily Kovandové. Sborník obsahuje přednesené referáty Zdeňka Felixe, Antonína Hartmanna, Víta Havránka, Jana Koblasý, Charloty Kotíkové, Jana Kříže, Marka Pokorného, Jiřího a Jany Ševčíkových, Lud-

mily Vachtové, Dalibora Veselého a Josefa Zumra v pořadí, jak byly předneseny a završuje je text Jany Šmejkalové, který byl oceněn jako nejlepší v soutěži vypsání Galeríí Rudolfinum a Lidovými novinami. Sborník zahrnuje dále redukováný záznam z diskuse a neméně cennou výběrovou bibliografii k dílu Mikuláše Medka (sestavila Dagmar Dušková ve spolupráci s Polanou Bregantovou, Zuzanou Fořtovou a Antonínem Hartmannem).

Ačkoliv výstava byla koncipována především jako reprezentace velké osobnosti českého umění 20. století a měla také splnit určitý dluh vůči Mikuláši Medkovi, na sympoziu se celkem překvapivě vyhrotil generační spor mezi soupeřícími umělcova osudu a mladší generací teoretiků a historiků umění. Bylo položeno několik otázek, z nichž nejzávažnější je nesporně problém Medkova zařazení do kontextu světového umění první poloviny 20. století, už méně podstatná je jistě otázka, zda je umělcovo dílo ještě aktuální, výtvarně inspirativní. Zástupci mladší generace, kteří tuto otázku položili a vehementně dokládali "propad" Medkovy práce paradoxně v 60. letech, zatímco shoda panovala víceméně o kvalitě umělcova díla z raných 50. let, rozhodně neměli na mysli právo diváka vybrat si ze spektra současného a minulého umění cokoli, co vyhovuje jeho vkusu. Zasazovali se nepochybně o to, aby se Medkovo dílo přestalo vnímat prismatem nekritické adorace, k níž vesměs bývají v našich dějinách umění odsouzeny jevy výjimečné, ale vyvíjející se (v souladu s paradoxy našich dějin vůbec) mimo "normální" světové dění. Výjimečnost, velkou hodnotu českého umění, by ovšem bylo třeba vytknout před závorku, než se začne něco zpochybňovat, vážit a třídit. Soudobý dějepis umění je dávno dalek toho, aby některé fenomény z běhu času vyškrtával nebo zatracoval, ale není natolik relativistický či "postmoderní", aby nerozlišoval podle kvality. Tak dokáže bez modernistického pošklevování zhodnotit horší etapy v díle Švabinského či Brožíka, i Medka, ale nepřestává tyto osobnosti považovat za větší až velké hodnoty českého umění. Tak nebylo třeba ani v případě Medkově radikalizovat manýrovanou etapu jeho tvorby nebo archivované surrea-

ry. Nacionalisticky zabarvené totalitní režimy podporovaly existenci takových muzeí naproti tomu proto, že soubor vystavených děl vizuálně názorným způsobem zpřítomňoval vysokou kulturní úroveň vlastního národa hluboko do minulosti a zároveň vědeckými prostředky dokazoval politický nárok tohoto národa na obsazení určitého území, z něhož památky pocházely. Ve zkratce řečeno, ony pro společnost relevantní důvody k vystavování středověkých památek lze shrnout do dvou hlavních kategorií: zaprvé je to automaticky zušlechťující moc jejich estetické podstaty, za druhé schopnost názorně předvést významné součásti legitimizačního příběhu národních dějin. V obou případech jde o zájmy úzce spojené se státní mocí a podléhající výkyvům politické situace; zdůrazňuji, že se tak děje z podstaty věci a nevyhnutelně, nikoli ve smyslu tzv. zneužití. Variantou druhého důvodu je třetí možnost, jež v situaci postkomunistických společností vystupuje zřetelněji než jinde: totiž snaha římskokatolické církve předvést v moderní sekularizované společnosti – a možná ještě spíše v nové situaci náboženství v postmoderní době – své bezprostřední sepětí s kulturními hodnotami minulosti, ve vyhraněné podobě až majetkový nárok na ně.

Domnívám se, že vývoj situace v Anežském klášteře nám poskytl unikátní možnost zastavit se, na chvíli vzdorovat síle proudu každodenní praxe a přemýšlet o otázkách, které z takto načrtnuté situace vyplývají. Má naše společnost dostatečně vážné důvody, proč vůbec středověká umělecká díla vystavovat? Dokážeme je věcně promyslet a zřetelně reflektovat? Jaký je v této věci vztah státní a politické reprezentace (již v tomto případě představuje zejména Ministerstvo kultury a jím jmenované vedení NG) na jedné straně k veřejnosti, a na druhé straně ke specialistům na dějiny umění, resp. vztah těchto specialistů k veřejnosti? Jakým způsobem tyto důvody vystoupí na povrch v praxi expozice a jejího fungování?

Vzhledem k tomu, že vyměřený čas mého příspěvku už nestačí ke konkretizaci těchto otázek, ponechávám je ve stadiu brouka, kterého se mi, jak doufám, podařilo usadit ve vašich hlavách.

Otázky ke koncepci stálé expozice středověkého umění v NG

Dva základní okruhy: výběr exponátů a způsob jejich prezentace.

Napříč tomu:

1. Politická otázka: Ukazuje se příběh národního umění? Jak potom chápeme národ – etnický, jazykový nebo jinak? Nebo příběh regionu? (o to se patrně snaží stávající expozice, jak naznačuje její název; vzhledem k absenci doprovodného textu není ale koncepce zřetelná.)

2. Otázka „umění“: Je cílem ukázat „to umělecké“ nebo spíše „to historické“? Ukazují se jen špičková díla nebo i nižší kvalita? Jak docílit toho, aby si divák odnesl co nejvíce, víme-li, že předpoklad o automaticky povznášejícím působení již neplatí? Jaké pochopení má sugerovat pojetí instalace (prostor, umístění děl, osvětlení) – „posvátné tajuplnou atmosféru“ (jak činí stávající expozice) nebo naopak snahu zasadit stará díla, nutně vytržená z původních kontextů, do rámce dnešního estetického postoje?

3. Otázka umělecko-historického vývoje: Ukazuje se v malém obecně platný příběh formálního vývoje umění? Chápe se jako imanentní aplikace obecných vývojových zákonů nebo kulturně-historicky jako výsledek historicky konkrétních kontaktů s jinými regiony? Je nutno doplňovat vlastní majetek instituce výpůjčkami, jakého typu a v jaké míře? Je nutný přísně chronologický postup?

Ke koncepci Národní galerie

Ladislav Kesner ml.

Ve světle alarmující zkušenosti velké povodně roku 2002 se problém umístění stálé expozice gotického (středověkého) umění NG oprávněně soustřeďuje na otázky zabezpečení, ochrany a optimálních environmentálních podmínek pro tuto klíčovou součást národního kulturního dědictví. Lze doufat, že rizika, která v tomto směru představuje komplex Anežského kláštera budou pečlivě vážena

proti nesporným přednostem, jež jeho prostředí pro vystavování středověkého umění poskytuje. Pozornost se však již upíná především na hledání alternativních prostorů pro budoucí stálou expozici. Takto směřované úsilí je sice z části pochopitelné, ve své podstatě však představuje setrvávání v bludném kruhu, v němž se Národní galerie dlouhodobě nachází a v jehož rámci na strategické otázky její podoby a rozvoje odpovídá série improvizovaných řešení, nezřídka vynucených vnějšími okolnostmi a nikoliv logikou potřeb a měnícího se společenského poslání muzea samotného. Otázka umístění gotické sbírky - jakkoliv aktuálně vyvolaná nevyzpytatelnými přírodními silami - by se neměla omezovat na hledání vhodného „volného“ objektu, mimo kontext celkové dislokace ostatních sbírek Národní galerie. Nalezení perspektivního domova pro středověké sbírky musí být součástí pokusu o komplexní řešení systému stálých expozic, které by bylo opřené o hlubokou a důkladnou uživatelskou analýzu a strategii rozvoje a směřovalo by k trvalejšímu řešení (tj. alespoň v horizontu 30-50 let).

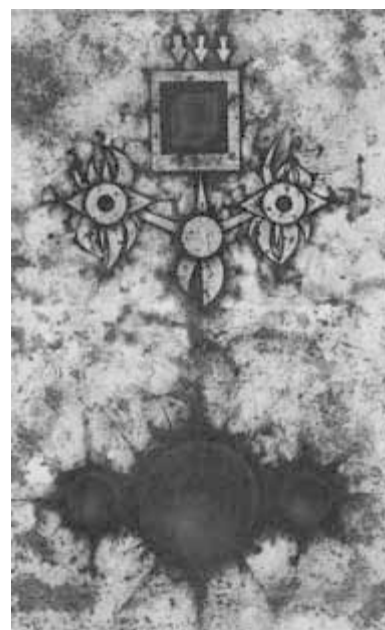
Jak je dobře známo, současná podoba Národní galerie je výsledkem historického vývoje této muzejní instituce v daném společenském kontextu v uplynulých více než 100 letech. Struktura NG, tj. rozmístění několika základních sbírkových celků (expozic) v samostatných historických objektech na různých místech města sice není mezi světovými muzei zcela bezprecedentní, přesto však představuje výraznou anomálii. Proměny majetkoprávních vztahů k budovám (a to nejen v rámci restitucí), za situace politické a společenské nevěle k zásadnímu řešení prostorové situace Národní galerie v uplynulých 14 letech logicky vedly k permanentnímu a dosud neuzavřenému pohybu v systému expozic a nepříspěly ke konstituování jednoznačné identity v očích veřejnosti, která je podmínkou sine qua non soudobého muzea. Zodpovědná místa (zejména ministerstvo kultury) přitom nejen, že nevytvářely rámec pro koncepční, dlouhodobé a udržitelné řešení rozvoje NG po vzoru zahraniční praxe plánování a rozvoje kulturních institucí, ale samy ještě atmosféru ad hoc řešení a improvizací prohlubovaly. (Jako jeden příklad z mnoha možných mohu uvést osobní zkušenost z roku 1992 kdy jsem byl jako tehdejší náměstek ředitele NG účasten dvěma jednáním s tehdejším ministrem kultury, který v přítomnosti p. Vladimíra Železného vyvíjel nevybíravými způsoby tlak na vedení NG, aby vyklidilo polovinu Paláce Kinských pro potřeby Společnosti Franze Kafky, s tím, že sbírky grafiky a kresby se do zbývající poloviny rozhodně vejdou). Ve stručnosti zde zmíním dva klíčové aspekty, které by jakékoli zodpovědné řešení dislokace a struktury expozic NG mělo bát v úvahu.

První je odborný (umělecko-historický, kulturně-historický, muzeologický) a týká se toho, jak Národní galerie utváří pro veřejnost dějiny umění. (Své přesvědčení, že velké muzeum typu NG reprezentuje – a tedy spoluutváří – dějiny výtvarné (umělecké) tvorby a že jako instituce placená z veřejných zdrojů má etické závazky tyto dějiny vytvářet zodpovědně, si dovolím považovat za axiom a s ohledem na omezené místo je zde nebudu dále rozvádět). Současný systém stálých expozic NG představuje podivně nesourodý konglomerát přístupů a expozičních strategií - jak struktura celku, tj. členění do jednotlivých expozic a jejich obsahová náplň, tak způsoby prezentace postrádají vnitřní jednotu. Sledování toho, jak NG jako národní muzeum výtvarného umění prostřednictvím systému svých expozic zobrazuje historii národního i světového umění je bohužel dosud věnována minimální pozornost. Názorným dokladem je mj. i chabá kritická a odborná reflexe nad pokusem narušit tradiční dělení sbírek staršího umění na „české“ a „evropské“, o níž se pokusil Jiří Fajt svou expozicí v Anežském klášteře.

Druhý aspekt či kontext úvah o systému expozic NG a umístění gotické sbírky je patrně ještě závažnější, přesahuje horizont NG a týká se vnějšího rámce jejího fungování. Národní galerie je (či spíše měla by být) významnou kulturně-turistickou destinací Prahy, ale i celé ČR, je součástí celkové nabídky kultury v Praze a ČR a systému její prezentace. Situace Prahy jako kulturního centra v globálním srovnání se relativně zhoršuje. Podle studií z konce 90.let Praha sice stále patří mezi významná evropská kulturní centra, hodnotou svého kulturního kapitálu je však předstihována vzrůstajícím počtem dalších evropských měst. Zvláště znepokojivá je skutečnost, že mezi novými kulturními centry se profilují a v mnoha ohledech úspěšně konkurují i nepoměrně menší města, bez větší kulturní tradice.

listické východisko. Je třeba spíše začít poctivě a pracně rozplétat cesty, kudy se české umění ubíralo v klausuře, pozvolném tání i relativním osvobození. Ukážou se jistě právě takové paradoxy, že v době tání 60. let jakoby některé osobnosti stagnovaly, protože třeba s určitým zpomalením teprve zpracovávaly podněty, k nimž dlouho neměly přístup a domnívají se, že by je zpracovat měly nebo je k tomu nutí kvas okolního světa, zatímco v dobách temna 50. let (a v českých dějinách i jiných let, pokud umělec odmítne „smlouvat“ s tlakem „systematizovaného chaosu doby“, jak píše ve svém příspěvku Jana Šmejkalová) bez přirozeného kontaktu s uměleckým světem vytvoří ta nejoriginálnější díla, která se ovšem mohou tím pádem paradoxně stát inkompatibilní se světovým děním. Možnost hledat, zkoumat a nalézat skrytá, utajená spojení, jimž se nemohla v minulosti věnovat pozornost, je jedním z nejužasnějších rysů soudobého badání. A není nikterak třeba zpochybňovat základní hodnoty českého umění. Medek je aktuální fenomén českého umění nikoli proto, že by jeho umělecké východisko bylo ve všech etapách jeho tvorby příkladné či dokonce následováníhodné, ale proto, že rozkrytím jeho díla se splácí dluh vůči němu, vůči deformovaným dějinám české kultury a v neposlední řadě i vůči českému dějepisu umění.

Anděla Horová

V ústech kamení, v hlavě boule, 1968
Olej, plátno, 120 x 75 cm

Sorry, Mr. Bader! (K sympoziu Baderových stipendistů)

Vloni tomu bylo právě deset let, co se kanadský chemik, podnikatel, sběratel, milovník nizozemského malířství 17. století (jakož i barokní malby vůbec), a v neposlední řadě mecenáš historiků umění, Dr. Alfred Bader rozhodl každoročně podpořit několik mladých českých historiků umění, předmětem jejichž odborného zájmu je nebo se stane jeho milované malířství zaalpského baroka. Při této příležitosti, o jejíž hluboce osobní motivaci již tento bulletin podrobně informoval (Milena Bartlová, Kdo je dr. Alfred Bader, Bulletin UHS 4/93, s. 4-5), bylo uspořádáno sympozium, na němž vystoupilo osm historiků umění, kteří byli/ y nebo jsou držiteli/kami Baderova stipendia: Petr Ingerle, Zdeněk Kazlepka (jeho referát byl přečten in absentia), Veronika Štěpánková, Vladan Antonovič, Martina Sošková, Markéta Gallová, Sylva Dobalová a Petr Czajkowski.

Cílem této stručné informace však není referovat o obsahu těchto vystoupení, která většinou vycházela z diplomních prací podporovaných právě Baderovým stipendiem. Spíše se chci pozastavit nad okolnostmi, za nichž se toto sympozium konalo – respektive nad tím, že proběhlo za téměř dokonalého nezájmu domácích uměleckohistorických institucí. Jistě, polovina června (13. 6.) je na vysokých školách dobou přijímacích řízení a všemožných zkoušek na závěr letního semestru. Navíc, sál Vzdělávacího střediska židovského muzea v Praze není právě ideálním místem pro uměleckohistorické zasedání: nedisponuje standardní promítací technikou a nelze jej zatemnit. Přesto však hlavní problém nespočíval v technice, ale v tom, že Baderovi stipendisté se tam sešli jen mezi sebou (což je bezesporu chvályhodné), ale – a nad tím se nedá příliš plesat – téměř bez přítomnosti dalších představitelů oboru. Je to tím zážející, že svým zaměřením a ve své kategorii je Baderovo stipendium na domácí scéně naprosto unikátní. Je, jak trefně píše Milena Bartlová, “zatím nejštedřejším darem české uměleckohistorické komunity”. Ta – jak se zdá – to nemíní brát na vědomí, ačkoliv diplomanti a doktorandi mají díky tomuto daru možnost připravovat své práce za standardních podmínek, o nichž

Situace Prahy je poznamenána řadou negativ: nadměrným vytěžováním omezeného souboru architektonicko-historických památek a nedostatečným rozvojem a následně omezenou nabídkou jiných typů kulturních destinací, jak pro turisty, tak pro domácí; nedostatečně využitým potenciálem řady kulturních zdrojů (tj. mají malou návštěvnost a malé zdroje příjmů), často vinou chronického podinvestování, nedostatku rozvojových prostředků, absence nosných programů, nečinnosti jejich správců (převážně státní orgány), nekvalitním managementem a marketingem; zanedbanou kulturní infrastrukturou a konečně převahou kvantity kulturní nabídky nad kvalitou, kdy se v Praze odehrává stále méně produktů (kupř. výstavy), které by mohly aspirovat na to, být událostí i v mezinárodním měřítku.

Převaha kvantity nad kvalitou je evidentní právě v oblasti výtvarné kultury. Národní galerie ve své stávající podobě, rozdělená do několika samostatných expozic, přispívá k tomuto rozdrobování kulturní nabídky, kdy množství subjektů soupeří o klesající či stagnující základnu turistů a zejména o lukrativní segment kulturních turistů. Symbolicky, esteticky a kulturně prvořadě hodnoty se dostávají do přímé konkurence s druhořadými jevy i vysloveně parazitickými atrakcemi. Současně se však NG stává i obětí této fragmentarizace: médiu, subjekty cestovního ruchu i návštěvníky není vnímána jako jeden celek, jednotlivé její expozice soupeří spolu navzájem o omezený trh. Pokles návštěvnosti NG, jehož jsme v posledních letech svědky, je logickým důsledkem této situace. Tyto souvislosti jsou samy o sobě pro situaci a budoucnost galerie nepříznivé. Připočteme-li k nim dále ekonomické aspekty provozu, kdy udržování většího množství budov přináší neúměrné provozní náklady, shledáme, že negativa tradičního historicky vytvořeného modelu „mnoha expozic“ NG převažují a pro její budoucnost představují významné riziko. Vyrovnat se s touto zátěží je samozřejmě nelehké a představovalo by dlouhodobé systematické úsilí a ochotu státu přiměřeně investovat do budoucnosti své klíčové muzejní instituce.

O to více je proto alarmující, že současný generální ředitel NG tento stav dále zhoršuje svým zbrklým úsilím o další prostorové rozdrobování galerie, na což lze usuzovat jednak ze schválených opatření (získání Domu u Černé matky Boží), jednak z publikovaných záměrů na anexi dalších a dalších objektů v Praze pro potřeby Národní galerie: Schwarzenberský palác, Clam-Gallasův palác, Rudolfinum, Salvovský palác (viz též „Koncepce rozvoje NG“ na internetových stránkách NG); zjevně si neuvědomuje důsledky takového počínání pro budoucnost instituce. Atmosféra improvizací a ad hoc řešení charakteristická pro kulturní politiku a kulturní management v našem prostředí je tak v případě NG umocňována stylem „řízení“ jejího současného generálního ředitele, v němž standardní postupy, založené mj. na nutné míře komunikace s odbornou veřejností a hledání společenského konsensu a podpory pro rozvoj muzea jsou nahrazovány direktivním rozhodováním, maskujícím vlastní neznalost odborné problematiky a manažerská selhání.

Hledání optimálního stánku pro expozici stěžejní sbírky středověkého umění je poznamenáno neschopností současného vedení Národní galerie srozumitelně definovat a obhájit dlouhodobé priority instituce a získat pro ně podporu rozhodujících zájmových skupin. Priority tu však nepochybně jsou a adekvátní umístění expozice středověkého umění bezpochyby patří k těm rozhodujícím. Nepromyšlené akvizice budov v Praze i mimo ní naopak NG rozhodně nepotřebuje. Obecný i konkrétní metodologický návod pro onen druh komplexní uživatelské analýzy a strategického plánu jež je pro současnou situaci NG aktuální poskytuje praxe kulturního plánování, které je dnes – v různých modifikacích – normou ve světových kulturních institucích, zejména tzv. master plány významných muzeí, integrující hlediska odborná, muzeologická, provozní, ekonomická, marketingová, kulturně-politická a jiná. V případě NG by se na řešení, jež by vyplynulo z takto zevrubně založené rozvahy a které by si zřejmě v každé myslitelné alternativě vynutilo nemalé investice a změny majetko-právních vztahů, měl podílet jak stát, tak i město Praha. Je na odborné veřejnosti, aby vyvíjela soustavný tlak na příslušné orgány ve smyslu takového postupu.

(Některým otázkám plánování a realizace expozic, které jsou zde vzhledem k omezenému prostoru jen letmo připomenuty se podrobně věnuji na jiném místě: Expozice jako prostor aktivního vnímání. Teoretická východiska, strategie realizace, Bulletin Moravské galerie 58-59, 2002-03.)

Umelecko-historická spoločnosť Slovenska

Výbor Umelecko-historické spoločnosti v českých zemích, vedom si jedného z podnetů loňské valné hromady, chce oživit své kontakty na úrovni bratrských (či sesterských sdružení). V minulosti již značně vzdálené UHS uskutečnila setkání s partnerskou organizací z Velké Británie a z Rakouska. Nyní se obecně zvažuje možnost společného projektu s kolegyněmi a kolegy z Německa, a jednání o něčem podobném již bylo zahájeno s našim historickým předchůdcem: se slovenskou "UHS", která svou činnost rozvíjí již od roku 1986.

Ke stručnému představení našich slovenských protějšků uijme citát z dopisu předsedy společnosti, docenta Karola Kahouna: "Umelecko-historická spoločnosť Slovenska pri Rade vedeckých spoločností SAV združuje 203 profesne orientovaných odborníkov zameraných na dejiny výtvarného umenia, monumentológiu, muzeálnu a galerijnú prácu a odborné školstvo. Je samozrejmé, že v uvedenom počte evidujeme aj členov stojacich mimo bezprostredného kontaktu s umelecko-historickou pracou. Keďže sa naša činnosť prakticky odvíja od dotácii zo strany Slovenskej akadémie ved a členských príspevkov, resp. od ojedinelých sponzorských darov, ťažisko našej práce spočíva predovšetkým na organizovaní prednášok a kolokvií venovaných tematicky otázkam praxe odboru, hodnotiacich seminárov o významných osobnostiach dejín umenia na Slovensku (najmä tie posledné menované sa stretávajú so značným ohlasom odbornej verejnosti). Výsledkom sú o.i. dva zborníky kolokvií, na ktorých sme mapovali zakladateľské osobnosti našich dejín umenia – Václava Mencla, Vladimíra Wagnera; v roku 2003 chystáme obdobný profil o Alžbete Güntherovej-Mayerovej."

Výbor UHS by rád uspořádal s našimi slovenskými partnery odborné setkání s dobře zvoleným tématem, které by se mohlo uskutečnit například na Moravě, a to snad již v následujícím roce.

si jejich učitelé mohli nechat jenom zdát. Myslím, že dnes, deset let po zahájení tohoto projektu jsou jeho výsledky zřejmé a bylo by žádoucí je ocenit. Domnívám se, že by se tak mělo stát promyšleným zorganizováním dalšího Baderova symposia, řekněme v roce 2005.

Lubomír Konečný

Symposium „Bohemian Reformation and Religious Practice“

(Praha, Vila Lanna, 19.-22. června 2002)

Již po páté se uskutečnilo zasedání o české reformaci, jehož pořadatelé jsou pravidelně David Holeton a Zdeněk David od roku 2000 již po druhé ve spolupráci s Akademií věd České republiky, jejímž garantem je především Vilém Herold. Pražské setkání v roce 2002 patřilo k největším, plně nabitý program obsahoval 7 sekcí, v níž vystoupili badatelé s příspěvky z předhusitského období reformního hnutí v Čechách, zabývající se především osobností Jana Milíče z Kroměříže a jeho okruhu. Významnému českému reformátoru se věnoval David Mengel a vylíčil jej z dochovaného popisu jezuita Bohuslava Balbína, s odvoláním na práci Petera Moréeho, který se textem Vita venerabilis presbyteri Milicii, praelati ecclesiae Pragensis dlouho zabývá, rozšířil dosavadní bádání o řadu neznámých pramenů a znovu prozkoumal povahu Balbínova textu se znalostmi, které dnes o Milíčovi jsou dostupné. Pavel Kolář přednesl několik poznámek ke kazatelovu „Sermo de die novissimo“. Peter Morée se zaměřil na Milíčovo kázání o Božím Těle, analyzoval Homilii na Jana 6, 56-58 z rukopisu NK Ms. XII D 1. Karl Gerlach ukončil první sekci příspěvkem na téma Tichá revoluce-předhusitské hnutí směrem k častému přijímání.

Zprávy o činnosti Rady galerií ČR

Jedním z hlavních úkolů RG ČR v posledních měsících je připomínkování novely zákona 122/2000 Sb. o ochraně sbírek muzejní povahy a změně některých dalších zákonů, na níž pracuje MK ČR. Nejvýznamnější změnou tohoto zákona má být kodifikace standardizované veřejné služby poskytované muzei a galeriemi, podmínky jejich poskytování a seznam institucí, které budou tyto služby ze zákona poskytovat. Dále bude novelou zákona 122/2000 Sb. změněn zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, v němž bude upraveno vlastnictví k movitým archeologickým nálezům a zákon č. 71/1994 Sb. o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, v němž bude upraven vývoz na dobu určitou, určena územní působnost institucí pověřených vedením agendy a zákon změněn ve smyslu zachování sítě vybraných muzeí a galerií jejich stanovením přílohou zákona tak, aby byla zachována dostupnost organizací pro žadatele, podle místa jeho trvalého bydliště, a reálná možnost odborného posouzení předmětů organizacemi, u nichž byla žádost podána, i po převodu většiny institucí na kraje. Zákon upravuje postup celního úřadu a stanoví povinnosti osobám, které předměty kulturní hodnoty hodlají vyvézt. Stanoví též sankce za porušení povinností stanovených tímto zákonem a podmínky jejich ukládání, vymezuje pojem předmět kulturní hodnoty a podmiňuje vývoz těchto předmětů existencí osvědčení, že nejsou kulturními památkami ani jejich částmi a nově specifikuje jednotlivé předměty.

K propagaci své činnosti RG ČR opětně využila veletrh cestovního ruchu GO a REGIONTOUR 2003 v Brně. Letošní ročník REGIONTOUR byl navíc zaměřen na propagaci muzeí, galerií a památkových objektů. Toho RG ČR využila nejen k veletržní prezentaci jednotlivých členských galerií ve svém stánku,

Sekce II byla věnovaná době husitské, Vilém Herold analyzoval z hlediska filozofického pravzorový svět idejí Štěpána z Pálče, Helena Krmíčková se věnovala nejstaršímu utrakvistickému spisu pravděpodobně Jakoubka ze Stříbra. Tuto sekci uzavřel příspěvek Jana Baťi o Kališních a hudbě, podávající obraz o hudebním životě českých utrakvistů. Ve III. sekci Jiří Kejř odlišil způsob zpovědi u pražských mistrů, kteří zastávali tradiční stanovisko ušní zpovědi, zatímco Jan Hus, Jakoubek ze Stříbra, táborité, Jan Rokycana a další spíše zdůvodnili postačitelnost zpovědi přímo Bohu. Spor se vlekl i do doby Petra Chelčického a Václava z Dráčkova a nedospělo se nikdy k jednoznačnému souhlasu o podobě zpovědi. Zdeněk Uhlíř si položil otázku v jakém smyslu chápat českou reformaci – jako svátost nebo jako zbožnost. Zdeněk David se zabýval problematikou novoutrakvismu zejména ve vztahu k nastupujícímu luteránství v českých zemích, s ohledem na utrakvistickou teologii a liturgii považuje český utrakvismus bližší protoreformaci v českých zemích v duchu Jana Husa a Jeronýma Pražského.

IV. sekce byla věnovaná polským badatelům, z nichž zaujal Krzysztof Bracha o účtě a vysluhování eucharistie, kterou vyložil na základě spisu „De Corpore Christi“ z tzv. Sbírků Petra Miloslava. Pawel Kras referoval o Viklefovské tradici v 15. století v Polsku, zejména na herezi Mistra Ondřeje z Dobczyny. Stanislav Bylina hovořil o utrakvistu v Polsku v 15. století.

Sekce V a sekce VI probíhaly paralelně v pátek 21. června. V první z nich vystoupila Hana Vlhová-Wörner, která na Graduálu Martina Bakaláře z Výskyté doložila oblibu tropů v utrakvistickém prostředí a upozornila na proslulý Kyrie Fons bonitatis, který byl koncipován na celoroční cyklus významných svátků na tropy k mešnímu Sanctus, zaměřený hlavně na svátek Božího těla a Panny Marie. V utrakvistických graduálech a kancionálech se nachází především tropus k mešnímu tractu Suspirant mentes z hlediska Evropy zcela ojedinělý. John M. Klassen se zabýval zádušními odkazy na Starém Městě v letech 1518-1530, kterých bylo velmi málo. David Holeton předložil text anglického cestovatele Fynese Morysona, který popsal katolickou a utrakvistickou praxi v českých zemích

ale k rozsáhlé interaktivní instalaci zaměřené na problematiku barvy ve výtvarném umění a jejích proměn v průběhu staletí. Zprovozněny byly také webové stránky RG ČR a připravuje se jejich anglická verze (www.cz-gallery.com).

Komora odborných pracovníků pokračuje ve svém programu zaměřeném na zlepšení péče o papírové sbírkové předměty. Pro grantové řízení MK ČR připravila projekt „Metodika ochrany a ošetřování sbírkových předmětů na papíře a z papíru v muzeích a galeriích“, jehož výstupem by měla být „Rukověť péče o papírové sbírkové předměty“ a praktický seminář zaměřený na preventivní konzervaci papírových sbírkových předmětů.

Předsednictvo RG ČR pečlivě sleduje výběrová řízení na ředitele tří galerií v kraji Vysočina, které vypsal krajská rada. Výběrové řízení na obsazení postu ředitele Galerie výtvarného umění v Havlíčkově Brodě již proběhlo, o jeho výsledku bude rozhodovat rada 11.3., podání přihlášek do konkurzu na ředitele Horácké galerie v Novém Městě na Moravě bylo ukončeno 28.2. a podání přihlášek do konkurzu na ředitele Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě končí 31. 3. 2003. Rada galerií ČR má ve výběrové komisi jednoho svého zástupce.

Dagmar Jelínková

Spojení: jelinkova@ngprague.cz, tel. 221 879 214, Národní galerie v Praze - Registr sbírek, Metodické oddělení pro správu sbírek v ČR, Anežský klášter, U milosrdných 17, 110 00 Praha 1

Cena Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí za léta 1996-2001

Problém nové architektury v historickém prostředí provází památkovou péčí od okamžiku jejího zrození. Byl jedním z hlavních impulsů pro její vznik i překotný vývoj. A přesto se nám po více než stu letech institucionální památkové péče jeví stejně palčivý jako byl na jejím počátku.

V poslední době se opět přiostrila diskuse o tom, jak má taková architektura vypadat, nakolik má reagovat na své okolí, nebo dokonce zda má vůbec současná architektura právo do historického prostředí vstupovat. Několik bouřlivých diskusí mezi architekty a památkáři ukázalo v některých případech bolestný nedostatek vzájemného pochopení nebo dokonce prostého naslouchání argumentům druhé strany. A přitom představují architekti a památkáři pouze dvě strany téže mince: jedni architekturu vytvářejí, druzí se jí snaží chránit. Pohled obou je nezaměnitelný a nenahraditelný a k společnému dialogu jsou proto přímo odsouzeni; neporozumění nebo dokonce vzájemná neúcta poškozují obě strany a hlavně architekturu samu.

Klub Za starou Prahu se domnívá, že současná architektura do historického prostředí rozhodně patří. S podobným problémem se potýkali architekti všech staletí před námi. I tehdy jej vyřešili buď dobře či špatně. Architektura je neko-nečný příběh, který nelze přerušit nebo dokonce uzavřít. Ovšem stejně jako je nesmyslné novou architekturu do historického města nepouštět, nelze ani architektu zbavit odpovědnosti vůči němu. Nový zásah nesmí znamenat záměrné popření místa a jeho charakteru. Jde o to, ostatně jako vždy v historii architektury, zda chceme prostředí umocnit či přetvořit. Obojí je možné; jsou však místa, jejichž přetvoření by bylo z dnešního pohledu nenahraditelnou ztrátou.

Negativních příkladů vstupu nové architektury do historického prostředí je kolem nás dost. Nelze však s několika stavbami odsoudit architekturu jako takovou. Je třeba hledat příklady pozitivní, neboť jen ty ukazují cestu dále.

Domácí rada Klubu Za starou Prahu se proto rozhodla každoročně ocenit stavbu, která zajímavě a zdárně vyřešila složitý problém soužití historické a moderní architektury. Neomezujeme se přitom jen na Prahu – do okruhu našeho zájmu patří území celé České republiky. První ročník této Ceny obsáhne léta 1996-2001 a nadále pak bude cena udělována vždy za uplynulý kalendářní rok.

Domácí rada Klubu Za starou Prahu se rozhodla každoročně ocenit stavbu, která zajímavě a zdárně vyřešila složitý problém soužití historické a moderní architektury. Nominovaní jsou vybíráni z realizací, které vznikly v daném období na území České republiky. První ročník této Ceny obsáhne léta 1996-2001 a nadále pak bude cena udělována vždy za uplynulý kalendářní rok.

Rozhodování o ceně je dvoukolové. V prvním kole jsou na návrh členů Domácí rady Klubu soustředěny návrhy na nominace. Porota Ceny, která sestává z vybraných členů Domácí rady a jejímž předsedou je Doc. PhDr. Rostislav Švácha, pak provede užší výběr a navrhne Domácí radě Klubu, které stavby by měly postoupit mezi nominované. Po schválení či doplnění tohoto výběru Domácí radou Klubu následuje druhé kolo, ve kterém je Domácí radou vybrán z nominovaných držitel ceny.

Laureáta ceny pro léta 1996-2001 vybírala Domácí rada Klubu za starou Prahu ve složení: PhDr. Kateřina Bečková (předsedkyně), Prof. ing. arch. Milan Pavlík, Karel Ksandr (místopředsedové), Richard Biegel (jednatel), JUDr. Zdeněk Dušek, Marek Foltýn, Ing. Karel Fantyš, Mgr. Blanka Kynčlová, Mgr. Kateřina Hanzlíková, Ing. arch. Josef Hyzler, Doc. ing. arch. František Kašíčka, Ing. arch. Martin Krise, Mgr. Radmila Kreuzziegerová, Michal Patrný, Ing. arch. Milan Polívka, Ing. arch. Helena Polívková, Ing. arch. Miloš Solař, Doc. PhDr. Rostislav Švácha, PhDr. Helga Turková, Jan Veselý, Ing. arch. Jaroslav Vokoun

Na Cenu Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí za léta 1996-2001 byly nominovány tyto stavby: Polyfunkční dům v Benešově (Markéta Cajthamlová, Šárka Šochová), budova Dopravního podniku v Brně (Antonín Novák, Tomáš Rusín, Petr Valenta, Ivan Wahla), palác Kapitol v Brně (Jindřich Škrabal, Jan Sapák, Ludvík Grym), rekonstrukce a dostavba radnice v Českých Budějovicích (Zdeněk Jiran, Michal Kohout), víceúčelový objekt na Husově náměstí v Horažďovicích (AP Atelier – Radek Lampa, Josef Pleskot, Filip Tittelbach, Zdeněk Rudolf), kaple Panny Marie Královny v Jestřebí (Ladislav Kuba), rekonstrukce a dostavba zámku v Komořanech (Michal Sborwitz) a rodinná usedlost v Kostelci nad Černými lesy (Jan Línek).

Laureátem Ceny Klubu Za starou Prahu za novou architekturu v historickém prostředí se stal architekt Michal Sborwitz za rekonstrukci a dostavbu zámku v Komořanech.

Při hodnocení této realizace ocenila Domácí rada citlivé zakomponování nového křídla do historického zámeckého komplexu. Tato přístavba výrazně napomohla důstojné obnově dlouhodobě devastovaného zámeckého areálu a stala se tak ukázkou příkladného zakomponování soudobé architektury do historického kontextu.

Richard Biegel

Epigrafická dokumentace ÚDU AV ČR

Na půdě oddělení dokumentace Ústavu dějin umění Akademie věd ČR se nově konstituovala dokumentace k problematice středověkých a novověkých epigrafických památek a zprostředkovaně i k jejich nositelům – různým druhům umělecko-historických artefaktů. Důraz je kladen zejména na památky sepulkrální. Jádrem dokumentace tvoří tzv. separata, tj. xerokopie tématu se dotýkajících příspěvků v nejrůznějších domácích a zahraničních periodikách a sbornících. Separáty jsou signovány a uchovávány v pořadačích a zatím pouze provizorní formou zpřístupněny v lokálně dostupné počítačové databázi. Tato databáze čítá téměř 800 záznamů, další shromážděné jednotliviny čekají na zapsání. Lze říci, že je zde možné najít většinu klíčových evropských oborových statí. Další část dokumentace tvoří epigrafická a příbuzná literatura – monografie a sborníky. Vysoké ceny zahraničních vesměs malonákladových publikací jsou zde pochopitelně výrazně limitujícím faktorem. Jako pomůcka je ovšem vedena evidence této jinde v Čechách dostupné literatury, a to jak ve veřejných, tak i v soukromých knihovnách. Třetí část dokumentace tvoří dokumentace obrazová. Je pořizována a uchovávána vesměs v digitální podobě, s perspektivou zpřístupnění rovněž v počítačové databázi. Samostatnou částí dokumentace je obsáhlá kartotéka nápisů z činnosti bývalé epigrafické komise ČAVU. Epigrafická dokumentace je ve všech svých částech průběžně doplňována. Již nyní se jedná o jednu z největších evropských sbírek tohoto typu vůbec. Dokumentace je využívána po badatelské i pedagogické účely a po domluvě je volně přístupná.

Jiří Roháček

na konci 16. století, kdy komentoval latinský zpěv při mši, ale zaujal jej český jazyk při čtení Epištoly a Evangelia a dále při svátosti křtu a pohřbu. Následoval popis oslav Velikonočního týdne, slavností v průběhu roku, v rámci nichž několikrát zachytil formu pohřebního rituálu. V paralelní sekci Petr Hlaváček hovořil o vztahu mezi františkány-observanty a králem Jiřím z Poděbrad kolem poloviny 15. století a na postavě Itala Gabriela z Verony, provinčního vikáře českých františkánů-observantů ukázal o snahu po sblížení českého prostředí s polským králem Kazimírem Jagellonským. Martin Rothkegel se zabýval humanistickou korespondencí olomouckého biskupa Stanislava Thurza v letech 1497-1540. James R. Palmitessa referoval

o klášteře křížovníků s červenou hvězdou a jejich rozkvětu před Bílou Horou. Martin Wernisch připravil téma o bratrské dogmatice 16. století. V odpoledních hodinách pak v první sekci novozélandský badatel Thomas Fudge se zamyslel nad smyslem vraždění a mučednictví z hlediska obou konfesí. Motiv vraždy a umučení nešlo oddělit od obou nábožensky nesmiřitelných stran a jimi proklamovaného hesla „Více slávy než krve“, která proudila z ran jak křížáků tak husitů. Otázkám světců u utrakvistů věnoval přednášku Joel Saltzer a z české strany evangelický bohoslovec Ota Halama, který velmi smysluplně ikonograficky interpretoval dnes ztracenou titulní iluminaci Kutnohorského graduálu s tematikou Umučení kutnohorských havířů. V paralelní sekci Howard Louthan vyzdvihl epochu po Bílé Hoře, která měla být otevřená pro porozumění katolické reformaci. Pavel Kůrka referoval o samosprávě pražských záduší v 16. a 17. století v Praze. Daniel

Neval věnoval pozornost Janu A. Komenskému, struktuře společnosti a smyslu české historie.

Sobotní dopoledne bylo vyčleněno pro uměleckohistorické příspěvky, které se zabývaly českými památkami a zejména jejich interpretací, kterou lze vždy chápat právě z hlediska dvojí konfese. Milena Bartlová v syntetizujícím příspěvku se zaměřila zejména na pozdně gotické umění, reprezentované jednoznačně utrakvistickými památkami v nejbohatších městských kostelech – Týnském chrámu a jeho oltářem sv. Jana Křtitele, kostelem sv. Barbory v Kutné Hoře a jeho hlavním oltářem s Poslední večeří, kostelem v Mostě a dílem Mistra Litoměřického graduálu. Z polských badatelů problematiku utrakvistického umění analyzoval Jakub Kostowski. Milena Kubíková na tématu Poslední večeře ve spojení se svátkem Božího těla upozornila na proměnu postavy Jidáše. Zuzana Všetěčková analyzovala nově odkrytou výzdobu domu Mrázovských v Litoměřicích z pozdního 16. století a dle analogií s utrakvistickými graduály si kladla otázku, zda byla též utrakvistická. Jan Royt referoval o luteránském Jáchymově na počátku 16. století a ztraceném obraze Lucase Cranacha.

Zuzana Všetěčková

Symposium „Domus cisterciana“ k výročí založení žďárského kláštera

V roce 2002 uběhlo 750 let od založení kláštera Fons Mariae ve Žďáru nad Sázavou. Městský úřad ve Žďáru a majitel panství a klášterního komplexu Radslav Kinský uspořádali 3. září minulého roku k této příležitosti v prostorách bývalého žďárského kláštera vědecké sympozium, jehož se zúčastnili domácí i zahraniční badatelé. Bohaté dějiny žďárského kláštera v kontextu působení cisterciáckého řádu v celých Čechách nastínila ve svém příspěvku Kateřina Charvátová. Tomáš Borovský z historického ústavu Masarykovy univerzity v Brně, hovořil o „každodennosti“ v cisterciáckém klášteře. O spiritualitě cisterciáků zaslíbeně pojednal teolog Václav Ventura. Francouzská badatelka, vedoucí Národního archivu v Paříži Martine Plouvier se věnovala architektuře francouzských cisterciáckých klášterů. Architekt Zdeněk Chudárek pronesl ob-

Naše polské baroko aneb sezóna po povodni

Na přelomu let 2002 a 2003 se v rámci České sezóny ve Francii uskutečnily tři výstavy, které měly seznámit tamní veřejnost s uměleckými díly, vzniklými v českých zemích v 17. a 18. století. Výběr z tvorby pražských dvorských umělců rudolfínské éry prezentovalo Musée Magnin v Dijonu, široce založenou přehlídku baroka na Moravě Musée des beaux-arts v Rennes a barokní památky z Čech muzeum v severofrancouzském Lille. Následující řádky nejsou pokusem o recenzi a ani jím být nemohou, neboť jsem autorsky spoluzodpovědný za třetí z uvedených akcí. Jde o několik nesouvislých poznámek o tom, jak francouzská laická i odborná veřejnost reagovala na umělecká díla, vyznačující se z jejího pohledu značnou exotičností.

I pro informované Francouze s kulturním rozhledem bylo „pražské“ baroko (existenci Čech neřkuli Moravy jakožto širších teritoriálních celků prostě nebrali na vědomí) ryším zjevením. Jeden z novinářů se mi po prohlídce výstavy doznal, že v zemi, ležící tak daleko na Východě, si představoval nanejvýš rozvinutou tradici tvorby ikon. Otázky, kolik hodin činí v Praze časový posun oproti Paříži, a zda nás neunavují celodenní lety z Ruzyně na Roissy (ve skutečnosti 90 minut čistého času) byly ostatně na denním pořádku. Monumentální výstavu Baroko v Čechách, uspořádanou v roce 1980 v Grand Palais v Paříži, registroval i z odborníků jen málokdo; představa, že lze na cosi navazovat, se ukázala jako naivní.

Baroko našťástí už není ve Francii sprostým slovem, i když nad obsahem tohoto pojmu panují rozpaky. Belgické noviny byly po otevření výstavy v Lille toho názoru, že fenomén „protireformačního“ slohu mohou dobře pochopit Belgičané, nikoliv však Francouzi, kteří barokem rozumí cosi úplně odlišného. Povědomí o historických souvislostech čerpala „informovaná“ veřejnost v nejlepší případě ze sto let starých výkladů Arnošta Denise. Není tedy divu, že autor jinak nadšené novinové recenze aktuálně spojil hrůzy Třicetileté války a jezuitských razí s loňskými povodněmi. Nad sugestivním líčením, kterak „pražští“ učenci tahali sochy a obrazy z rozbořených vod, aby je mohli posléze předvést bratrskému francouzskému lidu, mi přišlo téměř stydno za prozaickou skutečnost. Francouzskou okupaci Prahy na počátku vlády Marie Terezie ovšem naši francouzští přátelé stále chápou (opět ten Denis!) jako civilizační misi, která u nás rozžehla plamen osvětlení.

Pozitivním zjištěním naopak bylo, že kupříkladu rudolfínské umění je pro francouzské kolegy fenoménem nejen známým, ale též plně doceňovaným. S ranným barokem je tu poněkud problém: suverénní znalec francouzského a italského malířství 17. století si při prohlídce Škrétoých děl počínal tak trochu jako svého času doktor Pazaurek a okamžitě jmenoval příslušné vzory, předlohy a inspirační zdroje. Ne vždy se ovšem střelil do černého. Patos vrcholného baroka v dílech Brandlových či Braunových vzrušoval a odrazoval současně. Náboženská funkce vystavených uměleckých děl byla zdůrazňována většinou recenzí a v protireformační didaktice se hledal, po mém soudu až příliš zjednodušeně, hlavní a často jediný klíč k jejich interpretaci. Portrétní tvorba, zastoupená vedle Škréty zejména díly Kupeckého a Brandlovými, se dočkala vysokého uznání; prý je to místy skoro tak dobré jako některé horší obrazy od Rigauda! Křehkost a bravura rokoka Francouze okouzly. Nadšené srovnávání Palkova sv. Jana Nepomuckého ve Vltavě s Delacroixem mohlo budit poušmání, ale úporná francouzská snaha o nalezení vlastních paralel byla nakonec docela sympatická. Mnohé z toho, co Francouzům „barokní“ výstavy ukázaly, se ovšem vzpíralo jejich zkušenostem. „Vždy jsem si myslela, že Francie je vlastí baroka, tak jako všech ostatních stylů“, konstatovala vlastenecká dáma na vernisáži a připustila, že se nad tímto názorem bude muset zamyslet. Naše polské umění jí totiž zcela rozkolísalo hodnotový žebříček.

Geografický determinismus se projevil jako neúprosný. U každé (dřevěné) sochy jsem byl tázán, zda pochází z Karlova mostu, poněvadž ten přece zná ve Francii každý a navíc ho viděli v televizi, když byly ty strašné povodně, které

Pohled na barokní zámek v Liblicích

jak známo spláchly Prahu ze zemského povrchu. V instrukcích pro místní lektory jsem se pokusil vysvětlit, že Čechy nejsou pouze Praha a že „Československo“ (pojem Česká republika Francouzi naprosto nic neříká) se neskládá pouze z Čech. Nepovedlo se. Pouhé dva dny poté jsem mohl na vlastní uši slyšet milou průvodkyni, jak vypráví u skupiny z kalvárie v Králíkách (dnes ve Vraclavi) že je to velká vzácnost z jednoho pražského kostela, jediného, který nebyl zničen při povodních. Francouzský kolega přijel nadšený z výstavy v Rennes a dvě hodiny mi o ní vyprávěl. Na závěr mi pak položil dotaz: „A nevíš prosím tě, kde ta Morava je?“ Rád by se tam podíval, ale časový posun a nepohodlí celodenního letu ho prozatím od tohoto úmyslu odrazují. Za Rýnem už nežijí jenom lvi, ale toto poznání se prosazuje velmi ztuhla.

Vít Vlnas

Dnes obvyklá politická praxe...

Unáhlené útoky ministra kultury ČR na památkáře

Po letošní katastrofální povodni napadl ministr Dostál odborné památkáře, že prý mohli za záplavu Kampy (Dostál potrestá památkáře, LN, 29. 8. 2002). Takticky zamlčel, že výkon státní správy památkové péče patří v konečné instanci Ministerstvu kultury a panu ministrovi. „Věcný záměr (nového) zákona o ochraně kulturních památek a památkové péči“, schválený usnesením Vlády české republiky ze dne 1. listopadu 1999 č. 1146, ukládá Ministerstvu kultury přímo povinnost „podílet se na koordinaci prací spojených se zabezpečením kulturních památek a památkových územích v případech živelních katastrof“, což je jistě třeba chápat i preventivně (až dosud zůstal bez ohlasu na ministerstvu apel přenést českou gotiku ze zatopeného Anežského kláštera zpátky na Hrad). Ministr Dostál upřel dokonce v rozporu s Ústavou ČR odborným památkářům právo působit v občanských sdruženích. Vzápětí ovšem obrátil a neuskutečnil ohlášené „personální řešení“ Dr. Josefa Štulce, ředitele Státního ústavu památkové péče v Praze, odborníka evropského formátu.

Nyní ale přišla další agrese ministra Dostála vůči odborným památkářům. Problematické „neonové srdce“ Jiřího Davida nad Pražským hradem mu poskytlo záminku k útoku na „Správu Pražského hradu“ a tzv. „hradní památkáře“ (Dostál: Správa Hradu by neměla rozhodovat sama, LN, 27.11.2002). Těm je prý třeba odejmout právo „konat věci, které by nemohli provádět, kdyby podléhali Státnímu ústavu památkové péče „. Pan ministr hodlá vše napravit. Do konce roku 2003 předloží návrh nového zákona o památkách a památkové péči, podle

sáhly referát o stavebně historickém průzkumu kláštera. Vynikající příspěvek o žďárském básníku, řezbáři a kronikáři Jindřichovi přednesl nedávno zesnulý literární vědec a historik Alexandr Stich. Jan Royt se ve svém referátu zabýval barokním poutnictvím ve Žďáru v období novověku a v závěrečném referátu Jan Sedlák pojednal o inspiracích Santiniho pro moderní architekturu. V odpoledním programu přímo v klášterním chrámu Markéta Kabelková zhodnotila bohatý hudební život ve žďárském klášteře. Zazněly přitom ukázky z hudby v klášteře pěstované (soubor Colegium Cantitorum). Večer pak v neopakovatelné atmosféře poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře Mojmir Horyna obsáhle představil architektonickou tvorbu Santiniho ve Žďáru a velkou pozornost věnoval zejména ikonografii poutního areálu na Zelené hoře.

V den symposia byla představena publikace Sedm a půl století. Stati o historii, kultuře a umění žďárského kláštera, vydaná ku příležitosti jeho 750. výročí založení, do níž přispěli: Ludvík Kundera, Kateřina Charvátová, Václav Ventura, Alexandr Stich, Tomáš Borovský, Zdeněk Chudárek, Markéta Kabelková, Jiří Sehnal, Mojmir Horyna, Jan Royt, Jan Sedlák a Stanislav Růžička.

Jan Royt

Konference „Umění a mor“

Ve dnech 13.–14. listopadu 2002 uspořádala Katedra dějin umění FF UP v Olomouci konferenci pod názvem „Umění a mor. Reflexe moru v umění 16.–18. století“, konané v rámci tradičního interdisciplinárního setkávání Historická Olomouc. Referáty zúčastněných badatelů potvrdily, že fenomén reflexe moru v širokých kulturních souvislostech je stále přitažlivé téma, nabízející řadu nových otázek. Tento zájem se opírá o klíčové práce, které upozorňovaly na historické, společenské i obecně kulturní souvislosti morových epidemií, zasahující evropskou populaci od poloviny 14. století (např. J.-N. Biraben, Les Hommes et la peste en France et dans les pays européens et méditerranéens, 1975–1976, J. Delumeau, La Peur en Occident (XIVe–XVIIIe siècles), 1978; K. Bergdolt, Der schwarze Tod in Europa: die grosse Pest und das Ende des Mittelalters, 1994). Zájem o tuto

problematiku se pochopitelně nevyhnul ani historikům umění, analyzujícím reflexi moru v médiu výtvarných umění (např. M. Meiss, *Painting in Florence and Siena after the Black Death: the arts, religion, and society in the midfourteenth-century*, 1951; H. Mollaeret–J. Brossolet, *La peste, source méconnue d'inspiration artistique*, 1965). Také v českém prostředí se nedávno pražská výstava „Mezi erupcí a morem. Malířství v Neapoli 1631–1656“ (1995–1996) a její katalog zabývala touto problematikou, navazující přitom na dosavadní zájem o toto specifické prostředí (J. D. Clifton, *Images of the plague and others contemporary events in seventeenth-century Naples*, 1987).

Příspěvky českých, slovenských a polských historiků a historiků umění v Olomouci se k tomuto fenoménu vyjadřovaly v širokém spektru témat, se samozřejmým zaměřením na středoevropský kontext. Ve středu pozornosti stály pochopitelně nejtypičtější projevy reflexe morových epidemií uměním – morové památníky nejrůznějšího druhu. Ty byly analyzovány z mnoha hledisek. J. Kroupa (Brno) sledoval stylistické a urbanistické aspekty těchto moravských památek, formálně-analytický přístup zastupovali na konkrétních památkách šternberského morového sloupu M. Tognier (Olomouc), morových fundací na Kladsku B. Czechowicz (Vratislav) a díle J. Sturmera P. Suchánek (Brno). Interpretaci specifického ikonografického programu na příkladu Braunova teplického sloupu zvolil M. Pavlíček (Olomouc). B. Balážová (Bratislava) analyzovala transformaci funkce morových memorií v kontextu reprezentativních snah slovenských hornických měst. Řada příspěvků se věnovala problematice ikonografie a vůbec reflexi moru v tematice malířských a sochařských děl. P. Zelenková (Praha) se vyjadřovala k ikonografii protimorové patronky sv. Pavlíny, A. Koziel sledoval souvislosti zobrazování sv. Čtrnácti Pomocníků ve Slezsku a L. Daniel (Olomouc) se věnoval tématu morových a funerálních ceremonií v barokní malbě. Podobně interpretoval ikonografii pozdněgotických německých epitafů M. Kapustka (Vratislav). Motiv kultovních obrazů analyzovali na příkladu chrudimského obrazu Salvátora P. Panoch (Pardubice) a v kontextu nastupující protireformy ikonografie na Moravě O. Jakubec (Olomouc). A. Rollová (Praha) se zabývala

něhož mají patřit „památkáři Pražského hradu“ pod ústřední orgán památkové péče řízený ministrem kultury.

Ministr Dostál ovšem opět podstatně zamlčel nebo přehlédl. Vládní nařízení č.55/1954 Sb. o chráněné oblasti Pražského hradu, které pan ministr cituje a podle něhož mají mít „v areálu Hradu rozhodující slovo pouze hradní památkáři“, je už dávno neplatné. Památková péče na Pražském hradě - národní kulturní památce - právně nijak neuniká kompetenci Státního ústavu památkové péče a Ministerstva kultury. Pan ministr před časem osobně schválil proti názoru většiny odborných památkářů skleněnou nástavbu Sovových mlýnů. Obdobně radikálně mohl zasáhnout proti neonu na Pražském hradě. Naštěstí tak neučinil. Jistě ví, že péče o památky Pražského hradu je v mnohém ohledu nejlepší v celém státě. Předchozí návrh nového zákona „o ochraně kulturních památek a památkové péči“, zpracovaný Ministerstvem kultury za ministra Dostála, navracel výkon státní správy na úseku památkové péče na území národní kulturní památky Pražský hrad Kanceláři prezidenta republiky (paragraf 94). Na základě mnohaletých zkušeností s ochranou památek Pražského hradu, jejichž jedinečnost vyžaduje značnou specializaci, doporučuji, aby pan ministr nepodléhal emocím a pokračoval tímto směrem.

Ivo Hlobil

člen Vědecké rady Ministerstva kultury pro státní památkovou péči

Lidové noviny, čtvrtek 5. prosince 2002

Reakce:

Znovu pražská Kampa

Projekt ing. arch. Melkové a ing. arch. Cikána, který byl schválen v roce 2001 na základě územního rozhodnutí z 14. 5. 2001 zahrnuje stavební povolení na „úpravu náplavky a vybudování rampy na Kampě“. Ve stavebním povolení je uvedeno: „V rámci úprav parku na Kampě bude v 1. etapě upravena náplavka a povrch komunikace k Sovovým Mlýnům, přestaveno schodiště (!) z Říční ulice, upraveny povrchy ohradních zdí a přeloženy sítě veřejného osvětlení a Českého Telekomu“. Celý projekt vzbudil velkou nelibost odborné veřejnosti. Protože nebyl předem vůbec diskutován ani s laickou veřejností, vzbudil i velký odpor občanů. Představitelé Prahy 1 proto stavbu pozastavili, ale původní projekt nebyl zrušen. Od podzimu 2002 je znovu projednáván a to beze změn. Je pouze zdůrazňováno, že úprava rampy „byla z projektu vyjmuta“ – v plánech však zůstala zakreslena!

Jsme přesvědčeni, že projekt výše uvedených autorů nezohledňuje historický vývoj tohoto území a vnáší do parku zcela cizí a nijak neodůvodnitelné prvky (především vydlážděné „náměstíčko“ u sochy Dobrovského nebo cizorodé vodní prvky vložené bez jakékoliv logiky do prostoru parku či vybudování chodníčku do rostlého svahu Čertovky atd.). Chceme proto usilovat o zrušení stávajícího projektu a vypsání nové soutěže, jejíž podmínky by byly stanoveny na základě důkladné znalosti historických okolností vývoje území a na základě co nejširší diskuse odborné a laické veřejnosti.

Připravujeme diskusní setkání k tomuto tématu na 22. 5. 2003.

Sekce pro památky UHS

PERSONALIA

Dvacátého sedmého května si připomeneme nedožitý osmdesátiny dnes poněkud neprávem zapomínaného představitele českého dějepisu umění a výtvarného života 2. poloviny 20. století **Doc. PhDr. Jiřího Mašína** (27. 5. 1923 – 17. 3. 1991), který se po dlouhá léta zásadním způsobem spolupodílel na činnosti Národní galerie v Praze. Svůj osud s ní spojil ještě v době studií dějin umění a estetiky u profesorů Antonína Matějčka, Josefa Cibulky, Jana Květa a Jana Mukařovského na filozofické fakultě Univerzity Karlovy (1945-1949). Je třeba zdůraznit, že právě Jiří Mašín udržel vysokou odbornou úroveň. Ta se projevovala jak ve stálých expozicích Národní galerie, tak v četných domácích i zahraničních výstavách (L'Art ancien en Tchécoslovaquie, Paříž 1957; La sculpture tchécoslovaque de Myslbeek à nos jours, Paříž 1968; L'Art en Bohème au XVIe et XVe siècle – L'époque de Luxembourg, Luxembourg 1979), na jejichž odborné přípravě a realizaci se doc. Mašín s nebývalým osobním nasazením podílel. Je třeba litovat, že maximální a bohužel jeho zdraví stravující pracovní nasazení v Národní galerii, pedagogická činnost na Akademii výtvarných umění, a v neposlední řadě jeho obětavá služba přátelům-výtvarníkům, neumožnily doc. Mašínovi naplno rozvinout soustřednější badatelskou činnost, pro niž měl mimořádné předpoklady. Svědčí o tom mj. jeho podíl na publikaci Romanik in Böhmen (1981), pro niž napsal kapitolu o románském malířství a sochařství, stejně jako četné texty věnované problematice českého a francouzského sochařství 19. a 20. století, které vyvrcholily monografií věnovanou Janu Štursovi, sochaři jeho srdce (1981).

sla

Letos 18. února oslavila plna elánu a činorodého pracovního shonu své 75. narozeniny historička umění **PhDr. Olga Pujmanová, CSc.**, badatelka, která téměř celý svůj život zasvětila zkoumání a studiu italských středověkých a renesančních výtvarných památek v našich zemích. Dlouholetá pracovnice Národní galerie v Praze působila nejprve v letech 1960-1981 v lektorském oddělení, jež vybudovala a po léta vedla, a od roku 1981 do roku 1993 jako kurátorka Sbírký starého umění.

Ačkoli je s jejím jménem spojeno především bádání o umění italského '300 a '400, stačila ještě před svým nastoupením do Národní galerie připravit k vydání stále pozoruhodnou monografii o českém barokním (Artia 1957) a gotickém portrétu (Artia 1958, nevydáno). Celoživotní zájem o italské umění 14.-16. století, oživený denním kontaktem se sbírkou italských primitivů v Národní galerii, Olga Pujmanová později vyjádřila Studií o malířství italské gotiky a renesance v československých sbírkách (1976) a celou řadou statí, článků a materiálových příspěvků k tomuto tématu, jež publikovala v domácím a zahraničním odborném tisku. V bohatém výčtu její bibliografie pak své místo mají příspěvky dotýkající se uměleckých vztahů středověkých Čech a Itálie, jež s hlubokou znalostí problematiky české a především italské pojednala ve své kandidátské disertaci Italské deskové obrazy v českých zemích doby Karlovy (1981). S výsledky svého zkoumání následně seznámila odbornou i laickou veřejnost dvěma výstavami Italské gotické a renesanční obrazy v československých sbírkách a Italské renesanční umění z českých sbírek. Obrazy a sochy, uspořádanými v letech 1986 a 1997 na půdě Národní galerie v Praze. Vedle katalogů, které doprovázejí

morovými souvislostmi formálního vývoje boltcového ornamentu. Historickým tématům se věnoval referát P. Oszczanowského (Vratislav), studující morovou epidemii ve Vratislavi r. 1633, a vystoupení M. Kouřila (Olomouc), které se týkalo modelů chování řeholního kléru v době morových epidemií. P. Štěpánek rozborem protimorového spisu reprezentoval přesah do oblasti literární historie. Všechny příspěvky tak v neobvykle pestrém rozsahu, sahajícím od formálně-stylistické a ikonografické analýzy až po souvislosti obecně historické, kulturně-historické a historicko-antropologické, přinesly jedinečným výběrem svých témat další cenné poznatky o tom, jak fenomén moru v období pozdního středověku a novověku ovlivňoval nejen umělecké dění, ale i život středoevropské společnosti.

Všechny referáty budou v tomto roce vydány ve formě sborníku řady Historická Olomouc (XIV. svazek). Zvláštností vydání bude to, že se k němu připojí dosud nepublikované příspěvky z mezinárodní konference, konané v Italském kulturním institutu ve spolupráci s NG v Praze v rámci výstavy „Mezi erupcí a morem“ v Praze roku 1996. Propojení nejrůznějších příspěvků světových badatelů s ryze „středoevropskými“ tématy olomoucké konference jistě přinese zajímavá srovnání.

Ondřej Jakubec

Symposium „Mors certa, hora incerta“. Sepulkrální kultura a její památky

Zpráva: Dne 15. listopadu 2002 se na půdě Ústavu dějin umění AV ČR konalo jednodenní sympozium k problematice sepulkrálních památek, připravené autorem této zprávy. Vyzvání k přednesení

Náhrobník Kryštofa ze Švamberka (+1534), klášterní kostel Nanebevzetí P. Marie, Bechyně.

referátu na sympoziu přijali významní představitelé „sepulkrálního bádání“ z oborů dějin umění, historie, památkové péče a pomocných věd historických. Jednání probíhala ve dvou základních blocích. První resumoval minulé a recentní soupisové akce: Prof. PhDr. Miloš Pojsl, CSc. (Cyrilometodějská teologická fakulta UP, Olomouc), Vývoj snah o dokumentaci a evidenci sepulkrálních památek na Moravě – PhDr. Karel Müller (Zemský archiv v Opavě), Snahy o evidenci funerálních památek v českém Slezsku od konce 16. do konce 20. století – Doc. PhDr. Roman Prah, CSc. (Filozofická fakulta UK, Praha), Náhrobky 1780-1830: jejich databáze, jejich význam – Mgr. Petr Hrubý (Památkový ústav v Ústí nad Labem), Gotické sepulkrální památky okresu Litoměřice. Druhý blok byl věnován příspěvkům, zaměřeným již na určitou parciální problematiku: Prof. PhDr. Ivo Hlobil, CSc. (Ústav dějin umění AV ČR, Praha), K náhrobkům Zápolských ve Spišské Kapitule – Mgr. Zuzana Ludiková (Slovenská národní galéria, Bratislava), Poznámky k náhrobním památkám humanistů z západného Slovenska: tumba Ladislava Kubínyho – PhDr. Jan Chlíbač (Ústav dějin umění AV ČR, Pra-

oba tyto výstavní počiny, a obsáhlé publikační činnosti, vypovídá o jejím zájmu o staré italské mistry a její odborné erudici a širokých znalostech tématu rovněž řada přednášek, jež proslovila doma i v zahraničí.

Snaha podpořit Národní galerii v Praze ji přivedla roku 1992 k myšlence založit Společnost přátel Národní galerie. Jejím prostřednictvím organizuje množství mezinárodních setkání a zve zahraniční a domácí badatele k účasti na přednáškách, které Společnost pro své členy pořádá.

Mezinárodní renomé, které Společnost během let získala, by bylo nepředstavitelné bez obětavého pracovního nasazení, osobního šarmu a ochoty pomoci, které neodmyslitelně patří k osobě Olgy Pujmanové. Jistě k němu přispělo i její nadání spojovat v nesnadných a spleťných časech uplynulých let vlastní odbornou práci s činností neoficiální ataše české kultury při setkáních se zahraničními kolegy a přáteli.

Obě tyto vzájemně se doplňující vlohy Olgy Pujmanové alespoň ve stručnosti zrcadlí sborník více než čtyřiceti odborných i osobně laděných příspěvků k jejím 75. narozeninám, emblematicky nazvaný *In Italiam nos fata trahunt, sequamur*. K jubileu Olgy Pujmanové nám nezbyvá než připojit jedině: přání ještě mnoha dobrých let.

Petr Příbyl

Počátkem roku oslavila v tichosti své šedesátiny **PhDr. Beket Bukovinská** (*18. 1. 1943), vědecká pracovnice Ústavu dějin umění AV ČR, která dnes právem patří k evropsky uznávaným znalcům problematiky uměleckého řemesla pozdního manýrismu. O rozsahu a hloubce jejích vědomostí vypovídají jak četné monografické časopisecké studie, tak souhrnná pojednání o uměleckém řemesle a jeho představitelích na dvoře Rudolfa II. v četných publikacích a výstavních katalogích zabývajících se fenoménem rudolfinského umění. Zatímni vyvrcholení jejího badatelského úsilí na tomto poli představuje zásadní podíl na odborné přípravě a následné realizaci reprezentativní výstavy „Rudolf II. a Praha. Císařský dvůr a rezidenční město jako kulturní a duchovní centrum střední Evropy“ (Praha 1997), k jejímuž odbornému i návštěvníckému úspěchu přispěla neobyčejné působivou výstavní rekonstrukcí „kunstkomy“ císaře Rudolfa v prostorách Císařské konírny. Připomenout je nutno i její neokázalé, ale příčinlivé vedení Centra pro výzkum umění a kultury doby Rudolfa II., které se jí po akcích rudolfinského roku 1997 – ve spolupráci s dalšími kolegy z Ústavu dějin umění – podařilo nejen uvést v života, ale především naplnit konkrétním obsahem. Dvě čísla přínosně koncipovaného bulletinu *Studia Rudolphina* (2001, 2002) jsou toho více než výmluvným svědectvím.

sla

Dvacátého čtvrtého června vstupuje mezi šedesátníky **Prof. PhDr. Jan Sedlák, CSc.** (*24. 6. 1943), t. č. děkan Fakulty výtvarných umění VUT v Brně, historik umění, který svou odbornou činnost trvale spojil s jihomoravskou metropolí. Po studiích dějin umění na Masarykově univerzitě u profesorů Václava Richtera, Alberta Kutala a Ivo Krška, působil od roku 1969 nejprve jako odborný pracovník na tehdejší Krajském středisku památkové péče a ochrany přírody v Brně, aby později své zkušenosti z památkářské praxe uplatnil jako vysokoškolský učitel na fakultě architektury a nyní na Fakultě výtvarných umění VUT v Brně. Jubilantův hlavní badatelský zájem, zacílený především k výzkumu středověké, barokní a moderní architektury v Brně a na jižní Moravě, předznamenalo již téma jeho diplomové práce: „K problematice parléřovských vlivů v moravské architektuře“. Z jeho bohaté odborné a publikační činnosti je možno připomenout časopisecké studie o parléřovské architektuře na Moravě publikované mj. ve Sborníku prací filozofické fakulty brněnské univerzity (K problému datování a slohovému charakteru presbytáře farního kostela sv. Jakuba v Brně, 1971) a v *Umění* (Doplňky ke stavebním dějinám farního chrámu sv. Mikuláše ve Velkém Meziříčí, 1973), publikaci věnovanou baroknímu architektovi Janu Blažejovi Santinimu (1987), v jehož díle jej zaujalo „setkání baroka s gotikou“, nebo obsáhlou monografickou studií „Brno v době secese“ (1995), která shrnula a doplnila jeho

průkopnické práce o počátcích moderní architektury ve městě. Šíři jeho odborného záběru dokládají i monografie přibližující život a tvorbu francouzských malířů Paula Gauguina (1977 a 1978) a Henri Toulouse de Lautreca (1985).

sla

Ředitelské místo v Moravské galerii v Brně

Po šesti letech ve funkci odchází z čela Moravské galerie v Brně na vlastní žádost její ředitelka PhDr. Kaliopi Chamonikola, PhD. Po dobu řízení této instituce jmenovanou kolegyní se uskutečnila řada důležitých výstav a proběhla rovněž výrazná reorganizace ústavu. Oficiálně byl hlavním důvodem její rezignace sporný výběr firmy, která zajišťovala školení vybraných pracovníků galerie v oblasti managementu a proti němuž se zaměstnanci postavili. Řízením Moravské galerie byla dočasně pověřena PhDr. Kateřina Tlachová. Na ředitelské místo vypsal Ministerstvo kultury výběrové řízení, tak, aby tato funkce byla definitivně obsazena od poloviny t. r. V této souvislosti zaslala Uměleckohistorická společnost na ministerstvo dopis, jímž připomíná své někdejší stanovisko k obsazení ředitelského místa v Moravské galerii a žádá o své zastoupení v příslušné výběrové komisi.

Národní památkový ústav, zejména personálně

Počátkem března nastoupil do své funkce generální ředitel Národního památkového ústavu Doc. PhDr. Jiří T. Kotalík, CSc. Ústav, jehož statut je částečně zveřejněn na webových stránkách ministerstva kultury, byl zřízen počátkem t. r. a sdružuje jednotlivá dosavadní pracoviště státní památkové péče. Ta jsou v nové struktuře označována jako územní odborná pracoviště a jejich vztah k ústřednímu pracovišti zůstává obdobný jako předtím jednotlivých pracovišť k Státnímu ústavu památkové péče. Generálnímu řediteli NPÚ podléhá hlavní ekonom a vedoucí odborný náměstek – hlavní konzervátor, jímž byl jmenován ředitel bývalého SÚPP, PhDr. Josef Štulc. Podobná funkce územních konzervátorů byla ustavena také na jednotlivých pracovištích státní památkové péče.

Nezávisle na této organizační struktuře se v poslední době novými řediteli památkových pracovišť stali PhDr. Michal Zachař (Praha) a Ing. arch. Naďa Goryczková (Ostrava). Redakce Bulletinu UHS přeje všem nově do odpovědných funkcí jmenovaným pevné nervy a šťastnou ruku v jejich náročných práci.

Cena Františka Palackého Petru Wittlichovi

Dne 8. ledna t. r. bylo v budově prezidia Akademie věd české republiky profesoru Petru Wittlichovi slavnostně předáno jedno z nejvyšších vyznamenání, udělovaných touto institucí – cena Františka Palackého. Toto vyznamenání je zároveň uděleno poprvé osobnosti z oboru dějin umění. Proto také slova v poděkování vyznamenaného o tom, že tuto poctu chápe zároveň jako uznání adresované svému oboru, nebyla rétorickou figurou, nýbrž vyslovením faktu. Následující text je laudatio, proslouené při této příležitosti.

“Možnost vzdát dnešnímu oslavenci hold se stává sama o sobě ctí. Obsažnou a významuplnou biografii profesora Wittliche, dokonce ani její náčrt, tu nelze podávat. Je však třeba obrátit pozornost k několika jejím podstatným bodům. Petr Wittlich především od počátku své vědecké dráhy, jako univerzitní učitel dějin umění, patřil k těm, kdo v 60. a 70. letech 20. století stavěli na pevnější základ propojení historiografie s moderní uměleckou tvořivostí. Po dlouhá léta vyučoval dějiny moderního umění a rovněž metodologii dějin umění. Tedy obory, jak se později stalo zcela zřejmé, pro historiografii umění strategické, avšak zároveň obory, které původně mezi českými historiky umění tradičně neměly příliš pevný základ, a za panujících politických poměrů většinou ani dostatečný prostor. Wittlichovým klíčovým tématem se stalo umění přelomu 19. a 20. století. Umění doby secese a symbolismu mu přitom představovalo model širšího historického procesu moderní emancipace umění od jeho vnějších společenských vazeb a omezení. A k tomuto umění přelomu století se také vždy ve svém

ha), Dva utrakvistické náhrobky Prahy 15. století – PhDr. Jiří Roháček, CSc. (Ústav dějin umění AV ČR, Praha), K fondu pražské sepulkrální plastiky.

Komentář: Sepulkrální památky jsou vděčným tématem dějin umění, dějin obecných, epigrafiky, genealogie i heraldiky. Mimořádnou přitažlivost měly vždy pro vlastivědně-regionalistické bádání. Z novějšího období stačí namátkově připomenout „zlatou dobu“ tohoto bádání ve druhé polovině 19. a v první polovině 20. století, odrážející se nejenom v pracích soupisových, nýbrž i v množství parciálních příspěvků v periodikách různého druhu. Určitou renesanci je zde možné pozorovat i v posledních cca 10 letech. Velká masa často diskutabilně zpřístupněného materiálu je ovšem obtížně přehledná a publikační výstupy nejsou vzájemně kompatibilní. Tristní pohled poskytují i nepublikované evidence, státním seznamem památek počínaje. U analytických disciplinárních prací je zřejmý převažující úzce utilitární přístup. Interdisciplinární práce komplexně reflektující výtvarnou, kulturně historickou, epigrafickou a heraldickou složku daných artefaktů jsou spíše výjimkou. Vlastní uměleckohistorické bádání koncentruje svůj zájem vesměs na umělecky výrazné „tradiční“ jednotliviny, jejichž výběr kolísá i v dlouhodobém průřezu pouze minimálně. Výpovědní hodnota velké části české fondu sepulkrální plastiky je tak do jisté míry stále velkou neznámou. Otevřené otázky tedy poskytuje jak pohled na stávající stav evidence a faktografického poznání materiálové základny, tak i pohled na metodologickou stránku věci. Jedním ze způsobů akcelerace a zproduktivnění českého bádání by mohlo být i pravidelné fórum zainteresované badatelské veřejnosti. Právě pojednávané sympozium si klade za cíl založit tradici každoročních „malých“ interdisciplinárních zasedání, která by měla mj. zprostředkovat vzájemný kontakt nejenom etablovaných badatelů souvisejících disciplín, nýbrž i představitelů širokého spektra regionálního bádání. Sympozium navazovalo na již uskutečněná volná diskusní setkání (ÚDU AV ČR, 16. 11. 2001 a 15. 11. 2002), o kterých bylo v Bulletinu UHS již referováno. Účast téměř padesáti kolegů na pojednávaném sympozium a široký ohlas předcházejících diskusních zasedání svědčí o smysluplnosti podobných akcí.

Výzva: Další jednodenní sympozium k problematice sepulkrálních památek je plánováno na podzim 2003. Případní zájemci o aktivní či pasivní účast (zanesení do adresáře) mohou kontaktovat autora této zprávy (rohacek@kav.cas.cz, tel. 221183512).

Jiří Roháček

Mezinárodní sympozium „Porta coeli restaurata 2000-2002“

(Brno a Předklášteří 7.–8. listopadu 2002)

V letech 2000-2002 proběhlo restaurování hlavního portálu kostela Nanebevzetí Panny Marie v Předklášteří u Tišnova, jediného dochovaného středověkého portálu katedrálního typu u nás s figurální výzdobou v ostění. Zakladatelkou kláštera cisterciáček po r. 1230 byla královna Konstancie Uherská, druhá manželka Přemysla Otakara I., matka sv. Anežky a Václava I., který je patrně též zobrazen spolu s matkou v tympanonu portálu, provedeného před rokem 1240. Projekt restaurování byl umožněn díky grantu od nadace World Monuments Fund za příspěví nadace Samuela H. Kresse.

Tišnov-Předklášteří, klášterní kostel cisterciáček Porta coeli, tympanon slavnostního portálu. Foto K. Benešová

Tišnov-Předklášteří, klášterní kostel cisterciáček Porta coeli, jižní ostění slavnostního portálu, sochy se štukovými mladšími doplňky. Stav před konečnou retuší. Foto K. Benešová

bádání vracel a vrací, zejména v perspektivě hořké historické zkušenosti s vývojem uměleckých avantgard, s jejich utopiemi a jejich selháním nebo krizí ve vztahu k totalitním systémům 20. století.

Byla to právě velevýznamná epocha přelomu 19. a 20. století, kterou nás Petr Wittlich naučil vidět jako dobu, především nově otevírající otázky po lidské tvořivosti a jejích zdrojích v existenci člověka. Mezi historiky, k nimž historici umění jistě z podstatných důvodů náleží, Wittlich inspiroval vždy zvláště tím, že nepojímal umění jen jako náležející určité historické době, nýbrž hledal v něm – ve smyslu velké tradice dějin umění – prvek, který prostou historickou podmíněnost přesahuje. V souvislosti se zkoumáním duše a vnímání moderního člověka, ať už to byly impulsy psychoanalýzy, hlubinné psychologie, nebo tvarové psychologie, pomohl uvést do moderní české teorie výtvarného umění jistý typ kulturní antropologie. Souhrnně řečeno, Petr Wittlich zkoumal a zkoumá umění jako koncept, který se neustále pohybuje mezi intelektuální a naopak zase smyslovou či emocionální sférou, nebo který tyto sféry zvláštním způsobem a vzájemně podstatně angažuje. Studia umění a umělců přelomu století však našemu dnešnímu oslavenci napomohla také dobrat se protějšku umělecké aktivity, které představuje vědecké a filozofické myšlení. Z tohoto hlediska Wittlich objektivně reflektoval souvislosti mezi uměním a filozofickou i vědeckou spekulací, ale také přírodními vědami. Doba přelomu 19. a 20. století, jak nás Petr Wittlich dokázal přesvědčit, se stala dobou, v níž se tvůrčí impuls umění bytostně prolínal se schopnostmi uvažování, představivosti i citlivosti vůči nejširším dimenzím lidské existence a světa. Heslem, pokud lze vůbec v tak všestranném intelektuálním díle označit něco za heslo, se u Wittliacha stala v souvislosti s uměním jako způsobem symbolizace a také s duchovními trendy umění symbolismu stal přesah, transcendence.

Tváří v tvář těmto některým duchovním problémům si Wittlich osvojil rovnovážnou, nejednostrannou pozici, kterou bylo možné také jistým způsobem revidovat nebo obnovovat. Svědčí o tom i jeho úspěšné a podstatné vyrovnávání se s vlnou postmodernismu před deseti lety. Wittlich je jistě vzácným příkladem čestného partnera v akademické diskusi. Na druhé straně Wittlich během posledních dvaceti nebo i více let, jak je v časovém odstupu stále zřetelnější, přesunul těžiště argumentace od někdejší všeobecné nebo zásadní obhajoby moderního umění ke zkoumání zdrojů a možností této tvořivosti. Jinak řečeno: jestliže původně moderní umění zkoumal z hlediska matečných témat historiografie umění, totiž stylu a jeho tvorby, možností nové tvůrčí syntézy atp., pak postupně začal více zdůrazňovat rozmanitost, mnohotvárnost nebo i pluralismus umění v moderní době. To jistě svědčí o příkladné otevřenosti badatele k panorámatu jeho předmětu zkoumání, které se jistě z mnoha důvodů v pozdním 20. století celkově proměnilo. Jedním z dalších důležitých rysů působení Petra Wittliacha také bylo, že jako jedna z mála osobností svého oboru po dlouhá léta fakticky různými způsoby propojoval univerzitní prostředí s akademickým. Další Wittlichovou významnou zásluhou je promyšlené uvádění českého (moderního) umění doby secese i dalších období do širšího, evropského kontextu. A to nejenom duchovně, nýbrž v posledním období i prakticky, totiž prostřednictvím větších publikací i výstav. Netřeba dodávat, že jeho někdejší žáci a žáčky dnes působí v Evropě i Spojených státech, ani nemluvě o studentech a doktorandech, kteří do Prahy přicházejí ze zahraničí.

Cti pronést tuto řeč k oslavě profesora Wittliacha se dostalo zástupci Umělecko-historické společnosti v českých zemích. Tento spolek je členem rady vědeckých společností při Akademii věd, sdružuje historiky umění k promýšlení témat oboru sahajících za hranice úkolů jeho jednotlivých institucí a pečuje také o širší společenské uznání dějin umění. V této souvislosti není jistě náhodou, že právě Petr Wittlich působil nejdéle jako předseda Umělecko-historické společnosti v nedávných letech jejího znovuzakládání. Nynější poněkud hektická doba vznesla nové nároky vůči oslavenci a ověřila obdivuhodný rejstřík jeho aktivit. A tento rejstřík nabývá svůj plný smysl a opodstatnění díky mimořádné celistvosti Wittlichovy vědecké i lidské osobnosti. Projevilo se to naplno zejména během posledních patnácti let, kdy se Wittlichovo působení mohlo rozvíjet bez někdejších zábran a omezení. Všeobecné uznání jeho vědeckého potenciálu i moudrého způsobu, jímž je vždy sto přispět k řešení některých delikátních problémů nebo dokonce konfliktů,

vedlo k tomu, že se Petr Wittlich stal postupně členem dlouhé řady významných grémií, včetně akademických i univerzitních. A pohled do jeho bibliografie zase svědčí o tom, nakolik dnešní oslavenec veřejně a trvale přesahuje hranice svého vlastního oboru i diskusí v příslušné, stále poměrně uzavřené odborné komunitě. Podstatně se tu naplňuje jedno z nejpůsobivějších hesel páně profesorových, o němž jsem se již zmínil. Totiž kvalita přesahu, transcendence. Nezbyvá tedy nežli učinit závěr a na tomto místě konstatovat, že Petr Wittlich je typem vědce humanistického v původním slova smyslu, jakých má každý obor vlastně vždycky málo. Proto je také pocta, které se mu dnes dostává, pro nás – pro všechny jeho kolegy a kolegyně – významným mementem jeho plodné životní cesty.”

Roman Prahel

POZVÁNKY

Ústav dějin umění Akademie věd České republiky, sekce pro ochranu památek Uměleckohistorické společnosti v českých zemích a Česká komora architektů si Vás dovoluují pozvat na otevřené diskusní setkání

Karlín na křižovatce zájmů a investic

v úterý 20. května 2003 od 14.00 v sále hotelu Bonsai, Vítkova 26, Praha 8 – Karlín (metro B Florenc nebo Křižíkova)

Karlín je unikátním dokladem pražského urbanismu. Vedle nově založených středověkých měst a pevností z konce 18. století je nejstarším českým příkladem plánované městské výstavby. S jeho realizací se začalo v roce 1816. Koncepti obytných obloků s vnitřními dvory předjímal Karlín novodobé koncepty bydlení ve městě se zelenými vnitrobloky. V 90. letech 19. století převážil původně okrajový provoz textilních manufaktur a na nezastavěných blocích rezidenčního města se postavily tovární haly těžkého průmyslu. V roce 2001 byla dokončena první rekonstrukce průmyslové zástavby v rámci dlouhodobého projektu obnovy nazvaného Nový Karlín: CORSO Karlín získalo cenu časopisu Architekt za rok 2001. Původně v roce 2002 ukázaly nutnost koncepčního řešení, které má do města přinést investice, avšak dokáže navázat na původní velkorysé, obytné čtvrti odpovídající a promyšleně plánované řešení městského urbanismu.

PROGRAM:

Taťána Petrasová (ÚDU AV ČR): Karlín klasicistní, průmyslový a funkcionalistický
Komentáře

Benjamin Fagner (ČVUT): Evropské přístupy k obnově průmyslových čtvrtí
Komentáře

Rostislav Švácha (ÚDU AV ČR): Architektura Karlína v 90. letech 20. století
Diskuse

Přestávka

Dagmar Sedláková (SÚPP): Koncepce stavební obnovy Karlína
Komentáře

Odbor pro obnovu Karlína/Magistrát hl. města Prahy: Koncepce stavební obnovy Karlína
Komentáře

Investoři: Investiční záměry a stavební projekty
Komentáře

Česká komora architektů: Smysl a cíl urbanistického řešení
Diskuse

Všichni jsou do diskuse srdečně zváni!

Komentáře jsou určeny ke stručným připomínkám k jednotlivým příspěvkům, diskuse shrnuje problematiku celého bloku.

Odborným garantem setkání je PhDr. Taťána Petrasová (ÚDU AV ČR), petrasova@kav.cas.cz

Příjemcem grantu bylo Biskupství brněnské, do jehož diecéze kostel patří. I když klášter cisterciáček jako jediný u nás slouží své původní funkci pro ženskou větev cisterciáckého řádu, klášterní kostel je kostelem farním.

Na závěr restaurování uspořádalo Biskupství brněnské dvoudenní mezinárodní odborné sympozium, odborným garantem sympozia byl Ústav dějin umění AV ČR (jmenovitě Klára Benešová).

Průběh restaurování, kterého se ujal na základě vyhraného konkursu ak. sochař a restaurátor Jan Bradna s akad. malířkou a restaurátorkou Zlaticou Dobošovou, byl pozoruhodný zejména proto, že současně s restaurováním se uskutečnily odborné průzkumy, jejichž výsledky byly bezprostředně k dispozici restaurátorům a památkovému odbornému dozoru (dr. Z. Vácha, Státní památkový ústav v Brně): technologický, statický, petrografický, archeologický. Kromě toho byl zadán v prvním roce grantu také průzkum archivní, stavebně-historický, ikonografický a umělecko-historický. Autoři všech odborných průzkumů se během restaurování před portálem s restaurátory a památkovým dozorem scházeli a společně diskutovali nad všemi problémy.

Výsledky této dvouleté nestandardní “týmové” spolupráce prezentovali řešitelé grantového úkolu na sympoziu před českými a zahraničními kolegy. Ze zahraničí byli pozváni odborníci, mající podobné aktuální zkušenosti z restaurování exteriérové sochařské výzdoby portálů, které navíc souvisejí s Porta coeli po stránce umělecko-historické. Přednesli své poznatky z restaurování Obří brány svatoštěpánského dómu ve Vídni, Knížecího portálu dómu v Bambergu, západní fasády opatského kostela sv. Jiří v uherském Jáku a západního portálu premonstrátského kostela ve slovenských Šahách. Diskuse v sále i před portálem se ukázala velmi přínosnou. Ústav dějin umění AV ČR, který konferenci odborně zařídil, vzal na sebe i úkol pomoci rozšíření dosažených výsledků mezi odbornou i zainteresovanou laickou veřejností. Příspěvky ze sympozia vyjdou v české a německé ve dvoujazyčném sborníku, který by měl přispět k propagaci této moravské památky evropského významu a její záchrany u nás i v zahraničí.

Klára Benešová

Mezinárodní umělecko-historický kongres v Montrealu 2004

Kongres pořádaný Mezinárodním výborem dějin umění (CIHA) se uskuteční 22.-27. srpna příštího roku. Příslušné informace jsme bohužel s to zveřejnit až krátce před uzávěrkou přihlášek k aktivní účasti (1. květen 2003)! Webová stránka kongresu je <http://ciha2004.uqam.ca>. Podle naší zkušenosti je přístup k této webové stránce vázán na vybavení pokročilým softwarem. Pro případné zájemce zde tedy uveřejňujeme alespoň předběžný program jednotlivých částí kongresu.

Deadline for receiving proposals: May 1, 2003
Notification of presenters: July 1, 2003
Publication of the conference program: October 1, 2003
Payment deadline for reduced registration fee: December 1, 2003

Congress fees: General public CND 400 before December 1, 2003, CND 500 after that date. Presenters and students: CND 200 before December 2003, CND 250 after that date.

SITES AND TERRITORIES OF ART HISTORY

- 1/ METROPOLIS
- 2/ ART HISTORY AND THE REPRODUCIBLE IMAGE
- 3/ U-TOPIA
- 4/ SHARED SPACES
- 5/ NATIONAL NARRATIVES
- 6/ SITE SPECIFICITY
- 7/ MAPPING THE BODY
- 8/ REVISITING THE NORTH
- 9/ INVADING TERRITORIES
- 10/ (TIME IS MAN) SPACE IS WOMAN
- 11/ NEIGHBOURS: ART HISTORY AND INTERDISCIPLINARITY
- 12/ VIRTUAL SITES
- 13/ REPRESENTING SPACE

Cyklus přednášek Collegium Historiae Artium

v prvním pololetí roku 2003

Ústav dějin umění AV ČR, Praha 1, Husova 4, zasedací místnost (1. patro, č. 117). Vždy v 15, 30!

- 29.1. Ondřej Jakubec (Olomouc), Mecenát olomouckých biskupů v rudolfínské době
- 12.2. Pavel Kalina (ČVUT, Praha), Michelangelo a Freud
- 26.2. Aleksandra Lipińska (Uniwersytet Wroclawski), Importe der Südniederländischer Alabasterplastik in Böhmischen Sammlungen 1550-1620
- 13.3. Jan Royt (FFUK Praha) Nástin vývoje středověkého malířství v severních a severozápadních Čechách (prolegomena k připravované výstavě)
- 26.3. Pavel Štěpánek (Palackého univerzita, Olomouc), Kult El Greca v Čechách na počátku 20. století
- 9.4. Ivan Gerát (SAV Bratislava), Obrazy vizií a alžbetinská ikonografie v 15. století
- 30.4. Hana Seifertová (Národní galerie v Praze), Malby na kameni: Umělecký experiment na přelomu 16. a 17. století
- 14.5. Jindřich Vybíral (VŠUP Praha), Architektura mobilizace a disciplíny
- 29.5. Serenella Castri (Udine), Internationale Gotik im Alpensraum unter Berücksichtigung der Beziehungen zwischen östlichen Alpengebieten und Böhmen
- 25.6. Michaela Marek (Universität Leipzig), Revival baroka v české architektuře kolem roku 1900 a jeho politická dimenze

BULLETIN UMĚLECKOHISTORICKÉ SPOLEČNOSTI V ČESKÝCH ZEMÍCH

Ročník 15 / Volume 15

Vydává / Published by: Výbor Umělecko-historické společnosti v českých zemích (UHS) / Czech Association of Art History (CAAH)

Vychází 2x ročně / Published twice a year
Redakce / Editors: R. Prahel, L. Konečný, L. Slavíček, A. Horová, I. Muchka
Grafická úprava / Layout: Ivo Purš

Adresa redakce / Editorial Address:
UHS c/o ÚDU AV ČR, Husova 4,
11000 Praha 1

Tel. 222 220 120, fax 222 221 654

E-mail: arthist@site.cas.cz

Písemné materiály zasílejte pokud možno na disketách nebo jako přílohy el. pošty / contributions should be sent on floppies or as e-mail attachments, reprodukce z digit. kopírek nebo digit. záznamy / reproductions from digital copiers or scanned images
ISSN 0862-612

© Umělecko-historická společnost v českých zemích

Příští číslo Bulletinu má uzávěrku 15. října 2003 a vyjde v listopadu. Toto číslo vychází dne 11. dubna 2003.

UMĚLECKOHISTORICKÁ SPOLEČNOST V ČESKÝCH ZEMÍCH

Adresa sekretariátu UHS (pro členské záležitosti): PhDr. Anděla Horová, ÚDU AV ČR, Husova 4, 11000 Praha 1. E-mail: horovaa@seznam.cz. Úřední hodiny: středa 13-17 hod. (také po předchozí domluvě na tel. č. 221 183 504 nebo el. poštou).

Členem se lze stát po vyplnění přihlášky (dostupná na www.udu.cas.cz/uhs), zaplacení zápisného 100 Kč a uhrazení členského příspěvku. Sazby: senioři a studenti 100 Kč (bez zápisného), ostatní 250 Kč. Členské příspěvky je možno zasílat bezhotovostním převodem na účet 2227109018-0800, sp. s. 20556, Česká spořitelna, 11000 Praha 1, Rytířská 29 nebo v této pobočce zaplatit hotově na tentýž účet. Hotově lze rovněž platit v sekretariátu UHS a na valné hromadě. Prodloužit platnost členské legimitace lze osobně na sekretariátu UHS, na valné hromadě nebo též korespondenčně (legitimaci s přiloženým potvrzením o zaplacení příspěvku lze bez obav zaslat poštou na adresu sekretariátu UHS). Legitimace bude opatřena příslušným razítkem a neodkladně zaslána zpět. Korespondenční forma je určena zejména pro mimopražské členy, ale mohou ji využít i ostatní.

**ČTĚTE PROSÍM AKTUALIZOVANOU
WEBOVOU STRÁNKU
www.udu.cas.cz/uhs
PIŠTE NÁM TAKÉ
NA E-MAILOVOU ADRESU
uhs@post.cz**